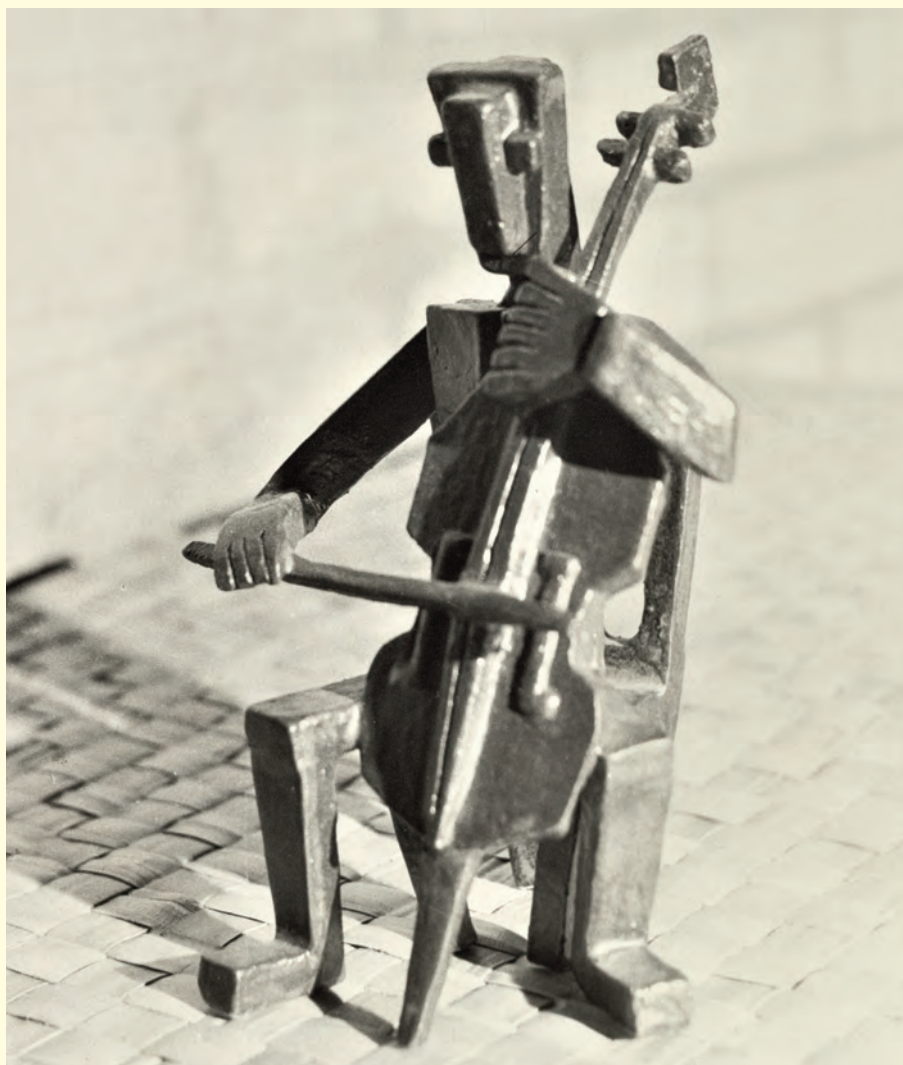

WERINON

Historische Kring • Nederhorst den Berg

— Najaar 2023 • Nummer 106 —

HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG

Bestuur

<i>Voorzitter</i>	Ton Kuijs
<i>Secretaris</i>	Ans Baar
<i>Penningmeester</i>	Jan van Wijk
<i>Lid</i>	Hans Stalenhoef
<i>Erevoorzitter</i>	Jaap Jansen †
<i>Ere-lid</i>	Corry Schoordijk

Redactiecommissie	Gerard Baar Mark Hilberts Coen Meerbeek
Fotobewerking	Teus van de Kemp
Vormgeving	Theo Cozijn
Computerbeheer	Franck van Zijl
Webmaster	Marjolein Meerbeek
Ledenadministratie	Coen Meerbeek, ledenadministratie@historischedkring.nl
Lidmaatschap	€ 20,- en € 25,- (postadressen) per persoon per jaar; Bankrekeningnr. NL30 RABO 0328 2241 38
Post- en bezoekadres	Historische Kring Nederhorst den Berg Blijklaan 1, 1394 KA Nederhorst den Berg
E-mail post	Jan van Wijk
E-mail-adres	info@historischedkring.nl
Internetadres	www.historischedkring.nl
Informatie en Documentatie	Donderdagavond van 20.00 - 21.30 uur (m.u.v. vakanties/feestdagen) Sociaal Cultureel Centrum, Blijklaan 1, Nederhorst den Berg
ANBI-status	Vanaf 1 januari 2021 is de Historische Kring aangemerkt als: Culturele Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI). Het RSIN nummer is: 009726524
ISSN 1389-319X	Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur. De redactie is bij het samenstellen van deze Werinon zorgvuldig te werk gegaan. Getracht is rechthebbende van afbeeldingen te achterhalen. Mocht U desondanks een afbeelding in deze Werinon aantreffen waarvoor U als rechthebbende geen toestemming heeft gegeven, dan wordt u verzocht dit aan de redactie kenbaar te maken.
Foto omslag	<i>Deze cellist is een ontwerp van de keramiste Nenna Ubink-Schelvis. Haar leven vindt u beschreven, naast foto's van meerdere creaties, op verschillende pagina's van deze Werinon.</i>

Opgericht januari 1988 Jaargang 32 Najaar 2023 nummer 106

Inhoud

Van de redactie	<i>Gerard Baar</i>	2
In Memoriam Dr. Els N.G. van Damme		
Mededelingen en berichten	<i>Ans Baar</i>	3
Schenkingen	<i>Karien Veerman</i>	4
Petje af voor Koen Hoetmer	<i>Gerard Baar</i>	5
De Horstermeer en het vergeten proefschrift (deel 2)	<i>Mark Hilberts</i>	6
Een middagje Driemond (<i>voorheen Buurtschap Geinbrug</i>)	<i>Gerard Baar</i>	16
Nenna Ubink, een begenadigd keramiste	<i>Ton Kuijs</i>	17
Feest vanwege het 35-jarig bestaan van de HKN	<i>Gerard Baar</i>	20
De kermis in Nederhorst den Berg, <i>2e Prijs volwassenen</i>	<i>AnnaMarie ten Haken</i>	25
Het bevragen van het eigen verleden: Nostalgie of noodzaak	<i>Herman Pleij</i>	26
Pieter Baron van Reede van Oudtshoorn tot Nederhorst	<i>Claudette Baar</i>	28
Opgroeien in Nederhorst den Berg, <i>1e Prijs volwassenen</i>	<i>Adri Oosterbroek</i>	34
Het mysterie van de capsule, <i>1e Prijs kinderen</i>	<i>Femke</i>	36
Cor Knip, een veelzijdige Overmeerder (slot)	<i>Gerard Baar</i>	38
Landelijke Open Monumentendag	<i>Karien Veerman</i>	44
Bezoek aan Van Brants Rushofje en Luther Museum	<i>Claudette en Gerard Baar</i>	45
Toen was het Koninginnedag, <i>3e Prijs volwassenen</i>	<i>Kees Hageman (verhaal)</i> <i>Christine Vincquier (tekst)</i>	48

Het is jammer dat er zo weinig belangstelling voor geschiedenis is, vooral bij de jongere generaties. De oorzaak ligt waarschijnlijk aan het feit dat het vak voor een groot deel uit het onderwijs is verdwenen. De schrijver Miguel Cervantes, schepper van het onsterfelijke boek 'Don Quichot de la Mancha', noemde geschiedenis: *"Rivale van de tijd, opslagplaats van onze daden, getuige van het verleden, voorbeeld en verklaring van het heden, waarschuwing voor de toekomst."*

De HKN opteert dat niet allemaal, maar is op haar manier bezig heden en verleden van een rustig gelegen dorp voor de toekomst te behouden. Gelukkig was Herman Pleij bereid ons tijdens de viering van het 35-jarig jubileum een hart onder de riem te steken. Hij verpakte zijn 'Pleijdooi' voor de lokale geschiedenis op de hem welbekende wijze. Hij schroomt niet, zoals hijzelf toegaf, soms te liegen om de waarheid op een andere manier aan de man te brengen. Zijn biecht geeft onomwonden het begrip orale geschiedenis weer. Een keer op keer aangedikt verhaal blijft voor de verteller steeds de waarheid. Lees zijn relaas!

U kunt in deze Werinon, naast het verslag van de feestelijke viering van het 35-jarig jubileum, ook de winnende verhalen van de schrijfwedstrijd lezen.

Verder zult u verbaasd staan over de gevarieerde inhoud. De onthulling van de geres-taureerde tableaux van keramiekkunstenares Nenna Ubink was een van de hoogtepunten van de middag. Ton Kuijs zocht haar levensloop na. Mark Hilberts gaat door met de Horstermeer, Cor Knip loopt naar het einde en Claudette Baar ging door een toeval op onderzoek uit naar het leven van Pieter baron van Reede.

In het weekend van ons jubileum overleed de oudste inwoner van het dorp, Cathrien Mid-delkoop-Steenmetz, op 106-jarige leeftijd. Dankzij haar kunnen we terugkijken naar het leven van een opgroeiend meisje tussen twee wereldoorlogen. Zij vertelde in Werinon 98 over haar leven.

Toevallig óók over Koninginnedag, dat was in het verleden hét jaarlijkse feest voor jong en oud.

Bij het bestuur heb ik aangegeven dat ik na Werinon 108 stop met de redactie van het tijdschrift. Het is dan mooi geweest. Dat houdt in dat er een hele nieuwe redactie moet komen, naast een medewerker voor de layout.

Ik hoop van harte dat er zestigers (de nieuwe veertigers) naar voren komen die een zwak voor lokale geschiedenis hebben, maar er vanwege hun werk nooit aan zijn toegekomen. Het levend houden van deze tak van geschied-beoefening kan wel degelijk bijdragen tot het beter begrijpen van wat er heden ten dage overal in de wereld gebeurt.

In ons archief ligt het een en ander opgeslagen, waarmee zowel heden als verleden onder de aandacht gebracht kan worden. Als Kring proberen wij greep op ons lokale verleden te krijgen. Wat vandaag gebeurt heeft zijn tijd nodig om in te dalen, opdat daaraan later conclusies verbonden kunnen worden.

Het citaat van Cervantes, uit vroeger eeuwen, heeft niets aan kracht ingeboet. Samen met het bestuur wacht ik vol spanning af, wie er genegen zouden zijn ons tijdschrift in de toekomst te redigeren.

Feest over 5 jaar? Het klinkt wat pathetisch, maar laat ons niet het gevoel krijgen dat we tegen windmolens vechten. Wij wensen u prettige feestdagen! ■

Inleveren van uw kopij voor Werinon Nr. 107 kan tot 15 maart 2024. info@historischekring.nl

In Memoriam Dr. Els N.G. van Damme (1932 - 2023)

De Historische Kring staat stil bij het overlijden van Els van Damme op 11 juli 2023.

Heel belangrijk was haar aandeel in het Werinon-themanummer: 'De Historische Canon Nederhorst den Berg'.

Els was zeer geïnteresseerd in de historie van Nederhorst den Berg. Als actief lid van de Historische Kring heeft zij veel gedegen historisch onderzoek gedaan en daarover gepubliceerd in Werinon en in het regionale tijdschrift Tussen Vecht en Eem.

Grote bewondering oogstte ze echter met het door haar geschreven Werinon-Thema-boek: "De Adellijke Stichting van Nederhorst den Berg in de vroege Middeleeuwen". Het boek is het resultaat van jarenlang intensief onderzoek naar de ontstaansgeschiedenis van Kasteel Nederhorst en haar bewoners. Door het onderzoek is er veel naar boven gekomen over de herkomst van het dorp Nederhorst den Berg. Voor de geschiedschrijving van het dorp een waardevol document. De bekroning van al haar onderzoek.

Els blijft in onze herinnering als een vrouw met een toegewijde interesse voor de historie. Wij zijn dankbaar voor hetgeen zij voor de Historische Kring heeft onderzocht en gedocumenteerd. Wij wensen haar familie veel sterkte.

Mededelingen en berichten

PROGRAMMA 2024

Maart

Jaarvergadering met lezing over de geschiedenis van het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht.

April Lezing 'Flora Batava'

Voor zondagochtend 7 of 14 april 2024 staat er een lezing op het programma over de restauratie van de Buitenplaats de Vijverhof en de verbouwing tot hotel Flora Batava. Met steun van de Stichting Erfgoed Parels is het Rijksmonument in ere hersteld. De lezing wordt

gehouden op locatie in Nieuwersluis en wordt gepresenteerd door Inge van de Ven, eigenaar van het Hotel.

September Excursie Landhuis Oud Amelisweerd

Dit landhuis met koetshuis en park behoort tot de meest bijzondere Rijksmonumenten in Nederland. Omdat het nooit intensief bewoond is geweest, zijn veel oorspronkelijke elementen bewaard gebleven.

Meer informatie: De exacte data voor de jaarvergadering en de excursie en meer praktische informatie volgt via de online-nieuwsbrief en de website www.historischekring.nl

Schenkeningen

Herman de Liefde

- Kleine houten graanmolen, handbediening, uit 1942

Beppie Kalter

- Diverse foto's

Luijt Postma

- Diverse kwitanties door Coop. Boerenleenbank Nederhorst den Berg
- Diverse spaarkaarten, Consumentenkrediet diverse personen • Helm en verslag van bijeenkomst motorrijders in NdB • Sinterklaasgedicht t.g.v. opheffing Gemeente NdB
- 2 Tegels met wapen Gemeente Nederhorst den Berg

Teus v.d. Kemp

- Doos met ongesorteerde foto's • Foto wasserij De Vecht in lijst • Map met klassenfoto's • Map met ansichtkaarten en foto's van Nederhorst den Berg • Prent 'Het huis Nederhorst en Ridderhofstad Nederhorst' in lijst • Tekening wasserij Vechtzicht • Tekening Prutmolen • 2 vitrinekasten

Harmine Wolters Stichting

- Koekblik met afbeelding kasteel Nederhorst
- Pentekening Kasteel Nederhorst in lijst

Trees Baar

- DVD/CD Koninginnedag 2009

Nelly Hagen

- DVD/CD Foto's Hinderdam

Jan v.d. Vegt

- Maquette matrassenfabriek Rivièra, maker Jan v.d. Vegt Jr • Schilderij met clubgebouw Ponyclub Nederhorst den Berg

Onbekend

- Balans van Bakkerij Roukens geweest

P. Haverkamp

- 13 Luchtfoto's van de Horstermeer

Karin Sjaardema

- Herman van Huisstede gemaakt

Marijke v.d. Kemp

- Papier, fotopapier, fax- en kopieermachine

Luchtfoto van wasserij 'de Vecht'

Jan v.d. Vegt overhandigt zijn maquette aan de voorzitter.

Op het terrein van de matrassenfabriek Rivièra is na de sloop de wijk Rivièrahof gebouwd.

Petje af voor Koen Hoetmer

De foto's geven u een indruk van alles wat er aan voorafging aan de officiële onthulling van de door keramiste Nenna Ubink-Schelvis in opdracht van de Bergse wasserijen ontworpen keramische plateaus.

Gerard Baar

Zij zaten op de lange wand van de in 1984 in gebruik genomen nieuwe raadszaal, die op de plek van de gesloopte brandweergarage was verrezen. Na de sloop van het gemeentehuis lagen ze te verkommeren op de gemeentewerf van Wijdemeren in Nieuw-Loosdrecht.

Nadat een behulpzame medewerker van de gemeente de twee loodzware brokken met behulp van een kraantje in de aanhanger van Koen had gedeponerd, reed hij Bergwaarts. Onder tusschen zal hij onderweg vast wel al nagedacht hebben hoe hij dit varkentje ging wassen.

Koen wees alle hulp af, hij deed de hele arbeidsintensieve klus het liefst alleen. Bij het zien van deze beelden zal menigeen verzuchten 'tjonge, 'tjonge. De beschadigingen van de keramische tegels vielen enorm mee. Het was de kunst om ze één voor één los te slijpen van de bakstenen waaraan ze rotsvast, met cement, vastzaten.

Een monnikenwerk, maar de bezoekers van de viering van het 35-jarig bestaan van de HKN, konden na de onthulling van de twee tableaus zien, dat het de moeite waard is geweest.

Koen kan trots terugkijken. De foto's van het eindresultaat zijn te bewonderen in deze Werinon. ■

De Horstermeer en het vergeten proefschrift

Mark Hilberts

Door een stevige westenwind stuiven de rode en gele herfstbladeren over het Googpad. Het zicht op de Horstermeer is grijs en grauw. De voorspellingen zijn dat later op de dag de zon zal doorbreken. Een man laat op deze vroege dinsdagmorgen zijn hond uit en groet een tegemoetkomende hardloper die er bijna zijn rondje Spiegelplas heeft opzitten. Het is een dag uit duizenden. Alsof het hier altijd zo geweest is en zal blijven.

Maar wie goed naar het landschap kijkt ziet dat het hier ooit anders was. Meer dan honderdveertig jaar geleden werd het meer drooggemalen en begon hier een nieuwe episode. Die roemrijke geschiedenis verliep in fasen, startend met noeste ontginners, gevolgd door de komst van door ideologie gedreven kolonisten of pragmatische ondernemers, tot nu, de Horstermeer als woonplaats van generaties Horstermeeders.

vestigen. De grond was er sompig, de wegen nauwelijks begaanbaar én in de collectieve herinnering van de inwoners van de Gooi en Vechtstreek stond gegrift dat eerdere pogingen om droge voeten te houden in het gebied waren mislukt.

De vestiging van 'de kolonie' Nieuw Harmonie in 1902 zorgde voor een kentering in de aantrekkingskracht van de Horstermeer.

Nieuw Harmonie was de naam die arts en schrijver Frederik van Eeden gaf aan zijn collectieve tuinderij, gevestigd op de plek die (nu) bekend is als Middenweg 115 in Nederhorst den Berg.

Na 1870 kwam in Nederland steeds meer aandacht voor de nadelige gevolgen van de industriële revolutie. Lange werkdagen in fabrieken, kinderarbeid en beroerde woonomstandigheden zorgden, ook bij Frederik van Eeden en zijn vrienden in Bussum, voor verhitte gesprekken als de sociale kwestie werd aangestipt. In Bussum had Frederik van Eeden een artsenpraktijk en van Eeden zag dagelijks de gevolgen van de klassensamenleving.

Van Eeden was rond 1898 in de ban geraakt van het anarchisme, een stroming die ontstaan was vanuit het socialisme. Op het Bussumse landgoed Cruysbergen was van Eeden gestart met een tuinbouwexperiment. De grond moest in een gezamenlijke onderneming gemeenschappelijk worden gebruikt. 'Door een rechtvaardige organisatie van de gemeenschap moest maatschappelijke bevoorrechtiging

Jan Westhoff sr. bij het Horstermeergemaal. Hij is daar jarenlang machinist geweest

De beginfase

In deel 1 werd de aandacht gevestigd op het 'vergeten proefschrift' van Pieter Jan Prins uit Soestdijk. Prins werkte begin jaren zestig van vorige eeuw aan een onderzoek over het leven in de kolonies Walden, Nieuwe Niedorp, Bussum en Nieuw Harmonie in de Horstermeer. Nadat de Horstermeer omstreeks 1881 was drooggelegd, voelden nog weinig mensen zich geroepen om zich hier te

Pieterkje Gons en haar man Nanne Metselaar staan hier met hun kinderen Marie en Jacob voor hun huis. Hun onderkomen is net in de zwarte teer gezet. Dat zorgde geregeld voor gezondheidsklachten

worden vermeden en de individuele vrijheid gewaarborgd? Zowel in Bussum als in de Horstermeer hielden de kolonies niet lang stand (zie deel I).

Een aantal werknemers was de chaos zat en startten eigen bedrijfjes. In familiekringen ging het snel rond dat er in de Horstermeer volop kansen waren om iets op te starten. Jonge socialisten, anarchisten en antimilitaristen uit de omgeving van Nieuwe Niedorp en het Friese Pingjum besloten een gok te wagen. Dat is ook de reden dat fel rood de overwegende kleur was van de eerste lichting agrarische ondernemers in de Horstermeer. Dat veranderde rond 1916 toen zich in de polder ook pioniers vestigden met een christelijke levensovertuiging (zie deel I). Daarmee kreeg de Horstermeer een zeer diverse samenstelling van een bevolking die elkaar hard nodig had om te overleven in een gebied vol met uitdagingen.

In deel II gaan we nader in op de bevolkingscijfers en op de samenstelling van de bevolking in Nederhorst den Berg. En zullen er in dit artikel vier interviews integraal worden overgenomen uit het proefschrift van Pieter Jan Prins. Hij nam deze in 1962 af bij een geselecteerde groep Horstermeeders.

Het huis van Klaas Risseslade aan de Hoofdweg

Tabel 1 Geboorteakten bij de Burgerlijke stand van de gemeente Nederhorst den Berg in het jaar 1900

<i>Datum</i>	<i>Naam aangever</i>	<i>Leeftijd</i>	<i>Beroep</i>	<i>Adres</i>	<i>Echtgenote</i>	<i>Naam geboren kind</i>
22-01-1900	Johannes van Ee	34	Veehouder	Wijk B, Hinderdam	Cateherina Maria Muttering	Hannis
30-01-1900	Cornelis Struik	27	Bleeker	Wijk B, Hinderdam, nr 34	Trijntje Hoetmer	Johan
16-02-1900	Gerhardus Eijlander	35	Werkman	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 20	Jantje Slagt	Gerrit Jan
17-02-1900	Hendrik Coenraad van de Bosch	29	Slager	Wijk B, Hinderdam, nr 2	Marretje Portengen	Jan
19-02-1900	Gijsbert Coljee	38	Winkelier	Wijk C, Buurtschap Overmeer	Neeltje Groot	Jacob
22-2-1900	Michael Spruit	-	Veehouder	Wijk A, Buurtschap Eiland	Maria Verkleij	Maria
26-02-1900	Abraham Schriek	-	Hoepelmaker	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 58	Helena van Hoven	Cecila
02-03-1900	Jan Fransen	35	Kleerbleker	Wijk B, Hinderdam, nr 28 c	Trijntje van Randerat	Leentje
08-03-1900	Jan Westhoff	44	Opzichter	Wijk C, Horstermeerpolder, nr 90	Brijckje de Bruin	Gijsbert Jan
14-03-1900	Wilhelmus Dubelaar	34	Broodbakker	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 75	Cornelia Hoetmer	Elisabeth
17-03-1900	Hendricus Gerardus Versteeg	42	Winkelier	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 9	Geertrui van Trig	Petronella Maria
22-03-1900	Herman Bornhijm	33	Slager	Wijk B, De Stolp, nr 43	Barbara Margetha Hageman	Wilhelmina Margretha
05-04-1900	Nikolaas de Jong	32	Hoepelmaker	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 4	Aaltje Elisabeth Moleveld	Klasina
07-04-1900	Arie Lodeweegs	31	Timmerman	Wijknummer B, nr 64	Sara Nicolona Dolman	Neeltje
18-04-1900	Johannes Wiegmans	29	Koetsier	Wijknummer A, Voorstraat	Maria Vernooij	Alida Clasina
05-05-1900	Abraham Scheepmaker	40	Hoepelmaker	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 67	Catharina Vrijhoef	Adriaan
14-05-1900	Jacobus Kalf	29	Postbode	Wijk C, Buurtschap nr 70	Johanna Elisabeth Snel	Lambertus
17-05-1900	Jan de Bouwmeester	26	Kleerbleker	Wijk B, Hinderdam, nr 25c	Barbara Margretha Hageman	Christianus
27-06-1900	Jan van Soest	27	Veehouder	Wijk C, Horstermeerpolder, nr 87	Mattje Bos	Jantje Alida
02-07-1900	Willem Klarenbeek	35	Tuinknecht	Wijk A, Buurtschap Eiland, nr 95 c	Gerritje Leurs	Cornelia Alberta
17-07-1900	Gerbrand C ?	35	Kleermaker	Wijk B, Hinderdam, nr 39	Afien Coorn	Jacob Ernst
25-07-1900	Jakobus Hoetmer	38	Veehouder	Wijk A, nr 29	Neeltje Hoefsman	Jakobus Cornelis
28-07-1900	Johan Vrijhoef	30	Kleerbleker	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 40	Geertje Boogaard	Adrianus
28-07-1900	Aalt van Huissteden	47	Werkman	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 68	Gerritje Hilt	Gerritje
31-07-1900	Theodorus Anthonius Hageman	29	Kleerbleker	Wijk A, Buurtschap Eiland, nummer 88	Johanna Stubvoort	Christinaus Gerardus
25-08-1900	Petrus Struijjaart	46	Werkman	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 34	Adrian Vosmeer	Petrus
27-08-1900	Hein Meijer	43	Winkelier	Wijk B, Hinderdam, nr 28	Beytje Veerman	Maria
03-09-1900	Evert Oosterhout	41	Werkman	Wijk A, nr 28a	Anna Schakelaar	Trijntje
13-09-1900	Cornelis Wiepjes	33	Kleermaker	Wijk B, Hinderdam, nr 39b	Theodora den Drijver	Maria
21-09-1900	Wilhelmus Matthias Bornhijm	38	Behanger	Wijk B, De Stolp, nr 58	Jansje Venneman	Hermanus George
06-10-1900	Wilhelmus van Zoelen	28	Hoepelmaker	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 56	Antje Maria van der Aar	Wilhelmus Marinus
15-10-1900	Johannes van Dijk	38	Werkman	Wijk B, De Stolp, nr 56	Alida Smit	Cornelis Johannes
22-10-1900	Willem Venneman	39	Veehouder	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 2	Cornelia Pronk	Bernardus Gerardus
29-10-1900	Gerrit Hoetmer	27	Kleerbleker	Wijk B, Hinderdam, nr 25	Wilhelmina Landwaart	Aaltje
31-10-1900	Wilhelmus Verhoogt	32	Broodbakker	Wijk B, Hinderdam, nr 58	Alida van Grieken	Gezina Helena
01-11-1900	Theodorus Dubelaar	27	Kleerbleker	Wijk B, Buurtschap Eiland, nr 95	Anna van Schaaik	Hendricus Joannes
07-11-1900	Cornelis Korver	34	Veehouder	Wijk A, Buurtschap Eiland, nr 87	Pieterkje Verhoef	Teunis
08-11-1900	Jacoba Jan Vis	28	Gem. Geneesheer, i.o. Andreas Hubert	Wijk B, Hinderdam, nr 3	Christina van Raaphorst	Johannes Casper
09-11-1900	Cornelis Antonius de Bree	34	Schoenmaker	Overmeer, nr 60	Agatha Dolman	Alida Petronella
15-11-1900	Johannes Venneman	34	Veehouder	Wijk C, Meerlaan nr 23	Wilhelmina van Schaijk	Elisabeth, Gijsberta
28-11-1900	Gerardus Koster	34	Schippersknecht	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 52	Barbara Helena Maria Jenster	Johannes Jacoba Cornelia
01-12-1900	Hendrik Pos	41	Koopman	Wijk A, Achterbuurt, nr 35	Maria de Graaf	Cornelis Pos
03-12-1900	Cornelis van Dam	27	Koopman	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 71	Christina Frederica Pfeifer	Heintje
17-12-1900	Pieter Schriek	43	Hoepelmaker	Wijk C, Buurtschap Overmeer	Maria van Schaijk	Nicolaas
21-12-1900	Adrianus Vrijhoef	32	Kleerbleker	Wijk B, Overmeer, nr 62	Harmina	Hendricka
22-12-1900	Evert Schuurman	30	Veehouder	Wijk B, Buurtschap Hinderdam, nr 6	Marretje Griffioen	Jansje
27-12-1900	Arie de Jonge	31	Werkman	Wijk B, De Stolp, nr 53	Geertrui van Gog	Franciscus Lodewijk

Aantal geboorten: 50

Tabel 2 Gesloten Huwelijken in het jaar 1900 in Nederhorst den Berg

05-01-1900	Rijk Klijn	Lena Bek
25-01-1900	Willem Hol	Jacoba Loose
07-03-1900	Jan van der Velden	Woutertje van de Ridder
16-03-1900	Gerardus Maalderink	Evertje van de Blaak
04-05-1900	Nicolaas Bon	Cornelia Maria Portengen
29-06-1900	Albertus Rietveld	Maria Anna Schockman
06-07-1900	David Vossepoel	Maria Vossepoel
13-07-1900	Petrus van Blokland	Beatrix Hagen
01-09-1900	Willem Stam	Marretje Snel
26-10-1900	Nicolaas Schriek	Christina Sophia v. Keulen
28-12-1900	Cornelis de Bie	Gerritje Meijer

Tabel 3 Lotelingen uit Nederhorst den Berg in het jaar 1900 voor de Nationale Militie

Naam	Geboortedatum	Beroep
Gerardus Middelkoop	23-05-1880	Bakker
Arie Snel	23-11-1880	Wasman
Jacobus Snel	17-01-1880	Schilder
Johannes Adrianus Aalten	05-07-1880	Boerenknecht
Gerrit van Huisstede*	13-12-1880	Werkman
Albert van Zal	25-02-1880	Timmerman

*Onder de wapenen op 08-03-1900, Groot Verlof op 31-12-1918

Bevolkingssamenstelling Nederhorst den Berg in het jaar 1900

Het duurde relatief lang voordat de vestiging in de polder goed op gang kwam. In deel 1 zagen we dat eind negentiende eeuw de bevolking in Nederhorst den Berg en de omliggende dorpen nog weinig vertrouwen had dat op lange termijn 'de voeten droog gehouden konden worden' in het gebied. De drooggemalen Horstermeer was in de eerste twee decennia van zijn bestaan een groot leeg gebied. In de winter en herfst was het er drassig en sompig, in de zomer kleurde de polder door koolzaad of andere wilde bloemen.

Om een beeld te krijgen van Nederhorst den Berg in deze periode, lichten we er een jaar uit, het jaar 1900. Via het (digitale) archief van de provincie Noord-Holland en de site *Wie was Wie*, kunnen we geboorteakten en overlijdensakten bekijken.

Het jaar 1900 nader beschouwd

Een blik op het bevolkingsregister van het jaar 1900 bevestigt het beeld dat er nog maar weinig mensen in de Horstermeerpolder woonden. Het gezin van Jan van Soest en Mattje Bos wordt dat jaar verblijd met de komst van dochter Jantje. In de Horstermeer zal het ook de enige keer in dat jaar zijn dat er beschuit met muisjes gegeten kan worden. De familie van Soest is ingeschreven in Wijk

C onder nummer 87. Het dorp Nederhorst den Berg is in deze tijd ingedeeld in wijken, Wijk A: het Eiland en de kern van het dorp rondom de Voorstraat, Wijk B: de omgeving van de Hinderdam en Wijk C: het Buurtschap Overmeer met daarbij behorend de Horstermeerpolder.

Klaas en Akke Risselade Schaafsma voor hun huis aan de Middenweg

De Horstermeeders mogen van geluk spreken dat ze slechts een keer de gang naar het kerkhof moeten maken om Adriana van Ineveld, slechts 22 jaar oud naar haar rustplaats te brengen. In het jaar 1900 is de dood nooit ver weg.

Opmerkelijk genoeg staat Van Ineveld ingeschreven in Wijk C onder nummer 87, dat is het zelfde adres als de familie van Soest. Woonden er toen meerdere gezinnen op hetzelfde adres of was Van Ineveld als hulp in dienst van het gezin? Er is niemand meer die het kan na vertellen. We zouden best meer willen weten. Waardoor overleed de 37-jarige schipper Machiel van de Runstraat uit het Brabantse Ra-

vestein terwijl hij met zijn schip in de Keulsche vaart lag (de Reevaart)?

Of een tipje van de sluier willen krijgen over de oorzaak van het overlijden van de 26-jarige Cornelis Slagt in de Vecht.

Bijna de helft van de in 1900 in Nederhorst den Berg overleden personen was in het jaar 1900 jonger dan tien jaar. Van het aantal overleden kinderen was zelfs veertig procent jonger dan een jaar. Het was een tijd waarin de medische wetenschap nog in de kinderschoenen stond. Het Nederhorst den Berg van toen is niet te vergelijken met nu. Van de mannen die hun pas geboren kind kwamen aangeven

TABEL 4 Overlijdensakten bij de Burgerlijke stand van de gemeente Nederhorst den Berg in het jaar 1900

<i>Datum aangifte overlijden</i>	<i>Naam overleden persoon</i>	<i>Leeftijd</i>	<i>Adresgegevens</i>	<i>Indien van toepassing naam ouder of andere aangever</i>
04-01-1900	Helena Broks	70 jaar	Wijk B, De Stolp, nr 58	
??-01-1900	Jozina van Stam	7 mnd	Wijk A, Voorstraat, nr 54	
??-01-1900	Bernardus Bak	58 jaar	Wijk A, Buurtschap Eiland, nr 83	
10-01-1900	Johannes van Leuven	8 mnd	Wijk A, Buurtschap Eiland, nr 98	
17-01-1900	Kasper Linthorst	68 jaar	Wijk A, nr 28	
23-01-1900	Levenloos kind (van Hoorn)		Wijk A, De Stolp, nr 48	Cornelis Johannes van Hoorn
28-01-1900	Levenloos kind (Meijer)		Wijk B, Ankeveense pad, nr 14	Jakob Meijer
29-01-1900	Anna Hardeveld	72 jaar	Wijk A, Voorstraat, nr 50	
29-01-1900	Adrianus Vossepel	77 jaar	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 36	
17-02-1900	Cornelis de Jong	78 jaar	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 52	
27-02-1900	Heijmen van Selm	67 jaar	Wijk B, Hinderdam, nr 22	
01-03-1900	Arie de Jong	12 wk	Wijk B, nr 53	
02-03-1900	Johannes Borra	5 mnd	Wijk B, Hinderdam, nr 39b	
06-03-1900	Maria Struijlaart	9 jaar	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 4	
20-03-1900	Barbara Margretha Koek	87 jaar	Wijk A, Voorstraat, nr 48	
20-03-1900	Wijnand Dirk Tuijl	8 mnd	Wijk C, Overmeer, nr 4	
07-04-1900	Hannis van Ee	10 wk	Wijk B, Hinderdam	
17-04-1900	Marretje Knip	2 jaar	Wijk C, Overmeer, nr 33	
30-04-1900	Arie Tuijl	35 jaar	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 4a	
30-04-1900	Willem Teunizen	10 mnd	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 33	
21-05-1900	Adriana van Ineveld	22 jaar	Wijk C, Horstermeerpolder, nr 87	
29-05-1900	Klaasje Vrijhoef	1 jaar	Wijk B, nr 62	
16-06-1900	Machiel van den Runstraat	37 jaar	Schip de Jonge Willem, liggend in de Keulsche Vaart alhier.	Petrus van de Runstraat (Schipper) afkomstig uit Ravestein.
20-06-1900	Cornelis Slagt	26 jaar	Overleden in rivier de Vecht nabij het Buurtschap Overmeer	Cornelis Slagt (sr.) en Johannes Stijvers.
??-06-1900	Jantje van den Berg	66 jaar	Wijk A, Achterbuurt, nr 28	
11-08-1900	Levenloos kind (van Heusden)		Wijknummer A, Buurtschap Eiland, nr 98	Johannes van Heusden
28-08-1900	Cecilia Schriek	6 mnd	Wijk C, Buurtschap Overmeer	Abraham Schriek
06-10-1900	Huberta Clarina van Groen	1 jaar	Wijk A, Voorstraat, nr 57	Jakob van Groen
26-10-1900	Gerrit Jan Eijlander	8 mnd	Wijk C, Buurtschap Overmeer, nr 28	Gerhardus Eijlander
06-11-1900	Petrus Struijlaart	10 wk	Wijk C, Overmeer, nr 34	
18-12-1900	Petronella Maria Versteeg	9 mnd	Wijk C, nr 9	

Aantal overledenen: 36

Bernard Hiemstra en Jantje de Boer vestigden zich begin jaren twintig als groentekweker in de Horstermeer

in 1900, werkte vrijwel iedereen met de schop en niet zoals in onze tijd met de pen of de computer. Behalve Gemeente Geneesheer Jakob Jan Vis had geen van de mannen na de lagere school een vervolg opleiding gevolgd. De positie van de vrouw was ook onvergelykbaar met nu. Bij geen enkele aangifte in de burgerlijke stand stond bij een echtgenote of moeder het beroep of leeftijd vermeld. In formele zin werden vrouwen als tweederangsburgers beschouwd. Er zaten veranderingen aan te komen. Het was Aletta Jacobs gelukt om als eerste vrouw in Nederland een geneeskundestudie af te ronden en omstreeks 1900 had zij een eigen praktijk voor vrouwen. De afstand van Amsterdam naar Nederhorst den Berg was weliswaar hemelsbreed ge-

zien niet ver, maar rond 1900 was de figuurlijke afstand nog groot. Toch stond in het Vechtdorp de tijd niet stil. Het zou niet lang meer duren voor de Friese Anarchist Nanne Sjoerds de Boer zijn opwachting zou maken in de Horstermeer.

Otte Andela staat hier met zijn kinderen Klaske en Sijbrand aan de achterkant van zijn huis.

Het woonhuis van Pieter Waterdrinker sr. aan de Hoofdweg

Dat zou het startsein worden voor de komst van de kolonisten in de polder. Zij lieten huis en haard achter. Hun schamele bezittingen werden per boot via de Zuiderzee en de Vecht naar Nederhorst den Berg gevaren.

Op handkarren en met paard en wagen werden de spullen over smalle wegen en paadjes naar de Horstermeer gebracht. Daar begon een nieuw leven, geïnspireerd door het Communistisch Manifest of het ora et labora van de kerk. De toekomst lonkte, dat hield ze op de been. In het dagelijks leven werd met vallen en opstaan de kost bij elkaar geharkt. Onder hen de familie Kostelijk uit Broek op Langendijk. In dit deel worden de interviews die onderzoeker Pieter Jan Prins hield in 1962 met drie generaties Kostelijk integraal overgenomen.

In deel 3 zullen we verder ingaan op de demografische ontwikkelingen in de Horstermeer in de fase 1900-1922.

Interviews Pieter Jan Prins in 'het vergeten proefschrift' circa 1962 (Integraal weergegeven: Verslag van het interview met Floor Smit)

1) Interview met de heer Floor Smit, oud 71 jaar, sinds 1920 in de polder woonachtig. De heer Smit is niet aangesloten bij een kerkgenootschap

“De ouders van de heer Smit zijn afkomstig uit de omgeving van Nieuwe Niedorp. Ze zijn, evenals de heer Smit, veel in aanraking geweest met Ds. Schermerhorn. De heer Smit is min of meer door dit contact beïnvloed. Er ging van Ds. Schermerhorn een grote invloed uit: het was een persoonlijkheid om nooit te vergeten. Ds. Schermerhorn was een voorstander van het vrije huwelijk en hij beïnvloedde waarschijnlijk sterk de levenswijze van de kolonisten te Nieuwe Niedorp. De volgelingen van Ds. Schermerhorn hadden een vast geloof, dat alles op korte termijn anders zou worden. Daarom dachten ze er niet over na dat het vrije huwelijk in de maatschappij zoveel ellende en narigheid kan geven.

Een broer van de heer Smit was ook in een vrij huwelijk en zijn kinderen konden later niet dan met heel veel moeite en medewerking van de familie een erfdeel verkrijgen. Ook leverde het weleens moei-

lijkheden op, wanneer de kinderen zich wilden verloven. De toekomstige familie maakte dan veel bezwaren, en hij heeft meegemaakt, dat verlovingen er door werden verbroken, omdat de ouders van de jongeman of het meisje in een vrij huwelijk waren.

De heer Smit is tegen oorlog, maar sinds 1940 weet hij voor het probleem van militarisme geen oplossing meer. Voor 1940 was hij antimilitarist, maar hij ziet nu veel problemen, wat

Otte Andela voor zijn land in de Horstermeer

betreft het gewapende verzet. Evenals antimilitarist was de heer Smit ook geheelonthouder door de invloed van Ds. Schermerhorn geworden. Hij is het nu niet meer, maar hij zal nimmer sterke drank drinken. In Nieuwe Niedorp waren vroeger veel verenigingen op het gebied van ontwikkeling en ontspanning op antimilitaristische en geheelhouders grondslag.

Ds. Schermerhorn heeft veel voor de ontwikkeling van de inwoners van Nieuwe Niedorp gedaan. De meer begaafden kregen zo een mooie kans om meer kennis op te doen. Men had algemeen het gevoel dat Ds. Schermerhorn eerlijk de weg aangaf. Bovendien paste hij in zijn eigen leven toe, wat hij met woorden verkondigde: daar hadden de mensen eerbied voor.

Achteraf moet de heer Smit echter bekennen, dat de denkbeelden meer utopie dan werkelijkheid waren. Vele kinderen van de mensen, die zo sterk in die idealen geloofden zijn later omgezwaaid naar de andere kant. Ze voeden hun kinderen meer op in vrijheid in gebondenheid: ze houden meer rekening met de eisen van de maatschappij. Alles verwatert en komt opnieuw weer op. De heer Smit is geen vegetariër geweest. Zijn broer die in de kolonie was, liet zich tegen zijn moeder zo grof uit over het feit dat ze vlees gebruikte, dat hij uit solidariteit met zijn moeder ook vlees bleef eten.

Wat zijn eigen opvoeding van zijn kinderen betreft, is hij nooit bijzonder vrij geweest. Vrijheid in gebondenheid is hem goed bevallen. Al te veel vrijheid geeft losbandigheid en daar komt narigheid van. Daarom is hij nu sociaal democraat. Daar komen we het verst mee.

In hun kas staan Jaap en Annie Kostelijk-Nachtegaal met op de achtergrond twee van hun kinderen, Klaas en Maus

Het leven in de polder was vooral in het begin, ondanks alle moeilijkheden, mooi door de eensgezindheid en bereidheid tot onderlinge hulp. Maar dat was ook wel nodig om met elkaar het hoofd boven water te houden. Men hielp elkaar bij ziekte; er werd een coöperatieve in en verkoopvereniging gesticht, die pas in 1947 overgenomen is door de coöperatie van Weesperkarspel. De heer Smit heeft de overtuiging, dat er ook nu nog zou worden geholpen, wanneer dat nodig zou zijn.

Hoewel de heer Smit het leven in de land-en tuinbouw een mooi leven acht, gelooft hij niet dat er voldoende bestaansmogelijkheden zijn voor de jonge generatie. De verschillen met de andere delen van onze economie zijn te groot. Van zijn vier kinderen is er maar een, die in de landbouw wilde: de andere vier hadden er geen zin in. Wie nog in de agrarische sector met een klein bedrijf wil werken, moet sterk staan: een laag inkomen bij een betrekkelijk grote investering met veel onzekerheid bij ziekte, omdat men niet voldoende verdient om arbeidskrachten te kunnen aantrekken. Daarom moet men lange werkdagen maken. De heer Smit ziet in toenemende mate een vlucht uit het boeren en tuindersbedrijf bij de jongeren.

Verslag van het interview met de heer K. Kostelijk, oud 78 jaar

De heer Kostelijk is in 1914 vanuit Broek op Langendijk naar de polder gekomen. Met een broer is hij in de omgeving van Hilversum gaan zoeken naar tuinbouwgrond, die in zijn eigen geboortestreek niet meer aanwezig was. In de Horstermeer vond hij goed grond en hij poogde met zijn broer aan land te komen. Van een fourage-handelaar in Amsterdam, de heer van Dongen, kreeg hij de gelegenheid om zonder zelf geld te bezitten een paar akkers te kopen. In 1921 heeft de heer Kostelijk al zijn schulden kunnen betalen.

In de geboorteplaats van de heer kostelijk was iedereen gereformeerd of Hervormd. In de polder was dat anders. Er waren hier godloochenaars en mensen in vrij huwelijk. Veel mensen hingen Domela Nieuwenhuis aan. Ondanks dat heeft de familie Kostelijk het hier naar hun zin gehad. De bewoners waren behulpzaam en er was nimmer ruzie in de polder.

De omgeving keek nogal neer op de polder en haar bewoners., zodat de heer Kostelijk dat zelfs in de Gereformeerde kerk en de daarmee verbonden organisaties moeilijk heeft gehad. Op den duur verkreeg de heer Kostelijk in vele organisaties bestuursfuncties en dat vond hij prettig. De heer Kostelijk heeft twee zonen in de polder wonen. Een heeft een eigen tuinbouwbedrijf, de ander beheert de proeftuinen van Philips-Roxane te Weesp.

Verslag van het interview met de heer G. Kostelijk, oud 56 jaar en sinds 1914 in de polder woonachtig. De heer Kostelijk is Gereformeerd en een zoon van de heer K. Kostelijk

De heer G. Kostelijk vond het in zijn jongensjaren niet zo plezierig in de polder. Er waren niet veel kinderen en de wegen waren slecht. Nu woont hij er met plezier, men verdient er zijn brood en natuur is er mooi.

De heer Kostelijk heeft nog levendige herinneringen aan de strijd op godsdienstig gebied in de polder.

Er waren Godloochenaars en Godlasteraars. Een van hen vroeg aan de heer Kostelijk of hij er niet voor kon zorgen dat God zich aan hem openbaarde. Dat heeft God inderdaad gedaan: hij is moeilijk gestorven en twee kinderen zijn min of meer krankzinnig geworden. Nu zijn de mensen beschaafder geworden: men merkt op godsdienstig of sociaal gebied niet veel bijzonders meer. Er waren veel mensen die 's zondags werkten. Dat gebeurt nu ook nog wel. Deze mensen hebben werkelijke levensvulling. Ze denken, dat de dood het einde is. Er zijn materialisten bij. De bewoners van de polder kan de heer Kostelijk bijzonder waarderen. Ze gaan goed met elkaar om en er is nimmer ruzie. Drankmisbruik komt haast niet voor. De heer Kostelijk gelooft dat er ook veel goed uitgang van de mensen in de polder. Ze dachten na over dingen, waren belezen en dwongen de Christenen in de polder ook over hun standpunten na te denken. Er werd omstreeks 1930 veel gedebatteerd en dat is toch wel goed geweest.

Dat er in de polder zo weinig drankmisbruik is en de mensen goed met elkaar omgaan, maakt het leven, ondanks alle tegenstellingen prettig. Hoewel de omstandigheid dat vele socialisten Godloochenaars waren, hem diep heeft getroffen, kan hij deze mensen waarderen, omdat ze over het leven nadenkten.

De goed samenwerking tussen de mensen heeft ook een praktische achtergrond: men kan veel van elkaar leren en men heeft dezelfde zorgen om in dit beroep met de wisselende prijzen die buiten de tuinders om worden vastgesteld, het hoofd boven water te houden. De houding van de kinderen van de her Kostelijk tegen over hun ouders was opmerkelijk vrij. Er was een vriendschappelijke omgang, van strenge gezagsverhoudingen was er in het geheel geen sprake.

Verslag van het in interview met de heer A. Kostelijk, oud 24 jaar, sinds zijn geboorte in de polder woonachtig. De heer A. Kostelijk is Gereformeerd en zoon van de heer G. Kostelijk

De heer A. Kostelijk interesseert zich zeer voor de tuinbouw, in het bijzonder voor teelt van bloemen in

Links staat Klaas Kostelijk sr. Op de achtergrond is de boerderij van Marsman te zien

kassen. Hij vindt het leven goed in de polder, kan prima met de mensen overweg en leeft voor zijn vak. De mentaliteit van de inwoners kan hij zeer waarderen. Er is geen ruzie, men werkt hard, drinkt geen of weinig sterke drank en helpt elkaar, waar mogelijk en nodig.

De verklaring hiervoor zoekt hij in tegenstelling tot zijn vader geheel in het praktische vlak. De mensen moeten hard werken en ze hebben elkaar nodig. Indien er geen samenwerking is, zou de tuinbouw ten onder gaan. De insecten moeten door een ieder worden bestreden, want is er één, die het niet doet, dan zijn de bestrijdingen van de burens waardeloos. Bovendien is men allemaal afhankelijk van het weer en van de prijzen op de veiling. Dit geeft een gevoel van verbondenheid.

Het Gereformeerd zijn is voor deze zoon en kleinzoon van de reeds geïnterviewde heren Kostelijk veel

meer vanzelfsprekende zaak dan dat bij hen het geval is. Waarschijnlijk heeft de situatie dat er geen debatten meer worden gevoerd, hierop invloed uitgeoefend.

Slot deel 2

Oktober 2023

De avond valt in de Horstermeer. Op de rand van licht en duister is het spitsverkeer op de Middenweg. Zwaar transport en woon- en werkverkeer kruisen elkaar in de polder. Het is een dagelijks ritueel. In gedachten zijn sommigen al bij een dampende warme hap of bij neerploffen op de bank.

Een sliert met scholieren dwarrelt met de mobiele telefoon in de hand op snelle elektrische fietsen over het fietspad. Nog even en dan is iedereen op zijn bestemming. ■

Een middagje Driemond

(voorheen Buurtschap Geinbrug)

Gerard Baar

Tweede van links de heer Jansen van de Historische Kring Driemond. Nadat de door hen opgezette wandeling langs 19 markante historische plekken was afgerond, heeft de vereniging zichzelf opgeheven. Zij was te klein om voort te bestaan. Hun bezittingen zijn naar de Historische Kring Weesp overgeheveld, want die stad heeft zichzelf bij Amsterdam aangesloten. Onze secretaris Ans Baar staat niet op de foto omdat zij hem heeft genomen. Iemand staat toevallig voor het bordje

De werkgroep bordjes van de HKN was door de Historische Kring Driemond uitgenodigd om daar te komen kijken naar het eindresultaat van een historische bordjeswandeling door hun in 1963 door Amsterdam geannexeerde dorpje. Ze wilden ons bedanken voor de hulp die wij daarbij hebben geboden.

Op de afgesproken dag, een mooie zomerdag in oktober, fietsten we op de heenweg over Nigtevecht en de Velterslaan naar de voormalige uitspanning “De Vink”. We vervolgden onze tocht langs het “Schone Gein”. Bij het naderen van Driemond zag ik in gedachte weer de torenhoge, beeldbepalende, al jaren geleden gesloopte gevel van de Sluis Kippenvoerfabriek voor mij opdoemen. Hij stond aan de Gaasp, de rivier die samen met het Gein en Smal Weesp bij het dorpje uitmondde. Wat later, tijdens de rondleiding, zag ik dat de straten van de op die plek gebouwde nieuwe wijk naar kippenrassen zijn vernoemd. Om er een te noemen: de Wyandottestraat. We waren aan het eind van het laatste stuk Zandpad, dat evenwijdig aan de Provincialeweg ligt, op de thee uitgenodigd. In de oude portierswoning van het Pompstation Groot Amsterdam woont een bestuurslid van hun kort na ons bezoek opgeheven Historische Kring. Vlakbij haar huis staat een bordje over dat pompstation. Na de thee zijn we, samen met de man op de foto, bij bijna alle bordjes langs

'Vroeger en Nu' wandeling

2 Voormalige draaibrug

Op deze plek lag tot 1938 een draaibrug die het Zandpad verbond met Weesp. Tussen 1880 en 1892 werd het Merwedekanaal gegraven, onderdeel van de scheepvaartverbinding Amsterdam – Duitsland. Door deze aanleg werd het gebied tussen Weesp en Geinbrug in tweeën gesplitst. Men besloot een draaibrug over het kanaal aan te leggen, waardoor er weer een goede verbinding tot stand kwam. Voor het passeren van het scheepvaartverkeer moest de brug opengedraaid worden. Hiervoor werden brugwachters aangesteld die aan beide zijden van het kanaal hun woning hadden. Op deze foto staan de brugwachterswoningen die u nog steeds aan de overkant kunt zien. Op de achtergrond staat de schoorsteen van de ammuniëfabriek.

Dit bordje is onderdeel van de "Vroeger en Nu" wandeling Driemond. Deze voert u langs 19 markante plekken in en om het dorp. De afbeelding toont de vroegere situatie bij de ingang van het bord. Activeren dit QR code rechtstreeks voor meer informatie of kijk op de site: www.historischekringdriemond.nl

gegaan. Ze staan niet ver uit elkaar, Driemond is niet groot. Van de vroegere industrie is helemaal niets meer over, want ook op de plek waar Veevoederfabriek Otten langs Smal Weesp stond, staat nu een woonwijkje. Hoe de situatie daarvoor was, is te zien op het op dit punt geplaatste bordje. Het verleggen van dat riviertje Smal Weesp, vanwege de brug over het kanaal en de aanleg van de Provincialeweg naar Diemen, moet een ingewikkelde operatie zijn geweest. Met een hoofd vol indrukken zijn we langs het Amsterdam-Rijnkanaal weer op weg naar huis gegaan. ■

Nenna Ubink, een begenadigd keramiste

Ton Kuijs

Nenna Ubink Schelvis (1927-1996) was een verdienstelijk keramiste die woonde en werkte in Nederhorst den Berg. Zij liet een groot oeuvre na. Een van haar bekendste werken zijn de keramiek panelen over de Bergse wasserijindustrie. Deze werden in opdracht van de samenwerkende wasserijen vervaardigd om de zaal van de gemeenteraad op te sieren.

Nenna, of wel officieel Petronella Catharina Schelvis, werd op 6 mei 1927 geboren te Rotterdam. Haar ouders, Adolf Schelvis en Maria Brakenhoff, trouwden op 22 april 1920 te Castricum en stichtten een groot gezin met 13 kinderen. Nenna was nummer zeven.

Haar grootvader was een bekende strandjutter in Wijk aan Zee. Hij kreeg zelfs een hoge onderscheiding voor het redden van drenkelingen.

Op 13 jarige leeftijd maakte Nenna het bombardement op Rotterdam mee. Gelukkig bleef het hele gezin gespaard, maar het maakte diepe indruk op haar. In haar verdere leven heeft zij er nog vaak over verteld.

Na de basisschool volgde zij de MULO, een Montessorischool. Daarna ging zij werken in een instituut voor autistische kinderen. “Die kinderen kunnen zich dan met klei uiten” was haar stelregel. Zij vervolgde haar loopbaan als docent op een kweekschool. Tegelijkertijd studeerde Nenna voor de MO acte handarbeid. Na het behalen volgde zij nog lessen bij drie toonaangevende keramisten, waaronder een glazuurstudie bij E. van Deventer.

Op 19 augustus 1966 trouwde zij op 39 jarige leeftijd in Amsterdam

Nenna Ubink-Schelvis

met drs. Wilhelmus, (Willem) Gerardus Ubink. Willem, geboren te 's Hertogenbosch op 6 juli 1925, was een historicus en gaf les aan het Nieuwe Lyceum te Hilversum. Daar openbaarde hij zich als een gepassioneerd geschiedenis leraar. Naast zijn liefde voor de historie was Willem ook een groot liefhebber van klassieke muziek. Dit was niet altijd tot genoegen van Nenna, zeker als Willem weer eens de volumeknop van zijn versterker vol open draaide bij de 7de symfonie van Bruckner.

Maar Willem was zeker ook een groot inspirator voor haar artistieke werk.

Vrouwenfiguur

Nenna aan het werk

Keramiek les aan dorpsgenoten

Nenna gaf ook keramiek les aan een aantal dorpsgenoten. Aanvankelijk waren dat er zes, maar dat werd te veel; “Ik word er humeurig van en heb te weinig tijd voor eigen werk”, De cursussen begonnen met het traditioneel draaien op de draaischijf of te wel de plaat. Daarna gingen zij over op andere vormen.

Nenna was lid van de Nederlandse Vereniging voor Keramisten. Diverse leden van de vereniging klaagden over hun steeds slechter wordende financiële positie.

Volgens de Bergse kunstenaar viel daar wat aan te doen door er meer op uit te gaan om opdrachten te verwerven. Zelf kreeg zij veel werk van particulieren. Zij maakte zich bekend door het organiseren van tentoonstellingen in o.a. Amsterdam, Epe, Beverwijk, Heemstede, Nederhorst den Berg en Laren. Zij kreeg daar veel werk door, zelfs uit Spanje en Zwitserland. Zo verwierf zij ook de opdracht van de samenwerkende Bergse wasserijen voor een tweetal keramische panelen waarop de historie van de Bergse wasserijindustrie wordt uitgebeeld. De panelen moesten de toen in aanbouw zijnde raadzaal gaan op-sieren.

Op 7 december 1984 werden de panelen onder grote belangstelling onthuld door mevrouw Goudberg, de echtgenote van burgemeester Goudberg. Formeel werd enkele dagen later aan de Raad gevraagd het cadeau te aanvaarden. En dat deed de Raad.

Maar ook huizen van burens, bekenden en familieleden werden opgesierd met kunstwerken van Nenna.

Een buurman die als cellist in het Concertgebouw-orkest speelde, inspireerde haar voor het mooie beeldje van de cellist. (zie voorpagina) Tot op de dag van vandaag zijn er gevels en tuinen van huizen in Nederhorst den Berg, maar ook daar buiten, opgesierd met het werk van Nenna.

Een ongeneeslijke ziekte dient zich aan

Begin 1995 openbaarde zich bij haar een ongeneeslijke ziekte. Op 5 december 1995 overleed zij op 68 jarige leeftijd. De uitvaartplechtigheid en de crematie vond plaats in

Bilthoven. Haar echtgenoot Willem kon dit verlies zeer moeilijk aanvaarden. Twee jaar later, op 17 januari 1997, overleed ook hij op 71 jarige leeftijd.

Bij het ontruimen van de woning werden een aantal keramiek objecten uit de privécollectie van Nenna en Willem geschonken aan familieleden. Het testament van Willem was hierbij de leidraad. De overige objecten zijn weggegeven aan belangstellenden. De collectie boeken van Willem, waaronder enkele zeldzame exemplaren, werden aan twee oud-studenten geschonken.

De twee keramiek panelen van Nenna in het Raadhuis van Nederhorst den Berg met de geschiedenis van de plaatselijke wasserijen, hebben tot 1 januari 2002 de raadsleden herinnerd aan het roemruchte wasserijverleden van het dorp. Toen ging Nederhorst den Berg op in de nieuwe gemeente Wijdmeren. Het raadhuis werd overbodig en op 7 maart 2019 startte de sloop.

De redding van de wasserijpanelen

Bij die sloop werden de panelen gered door deze compleet met de muur waarop deze prijkten, te bewaren en later te schenken aan de Historische Kring. Binnen de Kring kwam regelmatig de gedachte op om iets te doen met de kunstwerken. Maar de verwijdering uit het gemeentehuis en de enkele jaren opslag buiten op de gemeentewerf, hadden het werk geen goed gedaan. Er moest een en ander gerestaureerd worden. Begin dit jaar werd hier toe een besluit genomen. Het restauratiewerk werd in opdracht gegeven aan de keramiste Hanne Frederichs. De resultaten zijn prachtig.

Vrije schepping van een beeldengroep?

Zwaan

Wat is de toekomst voor de panelen?

Bij de viering van het 35 jarig jubileum van de Historische kring zijn de gerestaureerde panelen weer gepresenteerd. Zij vormden de kern van een kleine tentoonstelling over Nenna Ubink en haar werk. De Historische Kring heeft het plan opgevat om de panelen, die zo herinneren aan Nenna Ubink-Schelvis en aan de plaatselijke wasserij-industrie, een openbare en centrale plaats in het dorp te geven. Waar en hoe? Dat zal nog wel veel puzzelwerk en overleg vergen. Elk idee is welkom. ■

Geraadpleegde bronnen:

Ex-cursisten van Nenna Ubink
Mevrouw Tineke Hoetmer
Casper Post, excecuteur testamentair
Buren en bekenden van Nenna en Willem
Studenten van Willem

Later kwamen er nog meer bij

Gerard Baar

Feest vanwege het 35-jarig bestaan van de HKN

Naast de ingang van de feestzaal had de Kring een in een betonnen voet staande paal neergezet. Daaraan waren drie bordjes van de 'Vroeger en Nu' wandeling bevestigd. Daarboven zat een bordje met de plattegrond van de route, voorzien van een uitleg hoe die eventueel gelopen kon worden. Hopelijk is het deze en gene opgevallen bij het naar binnengaan.

De Bergplaats druppelde op de 28-ste oktober langzaam vol met genodigden en geïnteresseerden in het wel en wee van de jubilerende historische vereniging. Door het aangeboden kopje koffie of thee kwamen bezoekers bij het zoeken naar een plekje met willekeurige tafelgenoten aan de praat. Uiteindelijk zat er rond de honderd man te wachten op wat komen ging. De stemming zat er in, de rest van de middag is dat ook zo gebleven.

De opening

Voorzitter Ton Kuijs beet het spits af. In zijn welkomstspraak noemde hij met gepaste trots van alles wat er zoal was gedaan om de geschiedenis van het dorp voor de toekomst te bewaren. Jammer genoeg had de HKN net niet het door hem vurig gewenste aantal van 500 leden bereikt bij dit jubileum. Een stille wenk voor de zaal. Daarna bracht hij o.a. de 53 bordjes van de historische wandel- of fietsroute 'Vroeger en

Welkomstwoord van Ton Kuijs

Nu' ter sprake, maar ook het veel bezochte vliegtuigmonument bij het gemaal van de Horstermeer. Ook memoreerde hij de door Ans Baar in al die jaren georganiseerde negentig druk bezochte, interessante lezingen en excursies. Bovendien vonden de leden nu al 105 keer het periodiek Werinon in de brievenbus, naast een aantal specials, zoals over de zandwinning, het onderwijs, de boerderijen, het kasteel, de Canon en niet te vergeten de wasserijen. Genoeg om op terug te kijken!

Achter Ton stond op het toneel iets heel groots klaar met betrekking tot die industrie. De afgedekte verrassing zouden we pas later in de middag te zien krijgen. Ton wenste zijn toehoorders, naast een interessante, ook een aangename middag toe.

De Quiz voor de kinderen

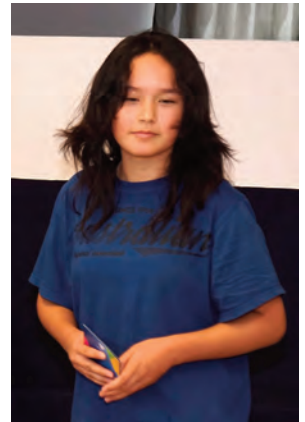
Om te proberen bij de dorpskinderen een beetje belangstelling voor geschiedenis op te wekken, was er op alle scholen een kleurrijke 'Ken je dorp Quiz' flyer uitgedeeld. Hierop stonden zes in het centrum geplaatste bordjes afgebeeld. Voor eentje, die van het kasteel, moest er wat verder gelopen worden. De antwoorden op de vragen konden dan door de tekst op dat bordje ter plekke beantwoord worden. Een lumineus idee. Helaas, ondanks het gehanteerde lokmiddel dat er een prijsje aan het inleveren van de oplossing was verbonden, viel dat goed tegen. Een meisje, dat werkelijk de bordjes langs was gegaan, kwam onbevangen met haar flyer binnenlopen, alle antwoorden waren goed. Met haar welverdiende prijsje ging ze stralend de deur uit.

DE SCHRIJFWEDSTRIJD

De verhalen van de kinderen

Er volgde een spannend moment. Medejurylid Saskia Schinck van de Godard Stichting zou de winnaars van de verhalenwedstrijd bekend maken. Ze begon met de kinderen. Er hadden er zeven meegedaan, allemaal van de Warinschool. Niet iedereen was er, maar bij de deelnemertjes die wel gekomen waren, kon je de spanning van hun gezicht aflezen. Saskia benadrukte dat de jury het spannend had gevonden of er wel verhalen ingestuurd zouden

worden. Want bijna niemand schrijft meer langere teksten, het blijft meestal bij een sms-je of een appje. De verhalen die we binnenkregen zaten verrassend vol fantasie, van sciencefiction, horror met bloed, tot aan ridder-gevechten toe. De jury kwam tot de volgende keuzes. Jocelyn won met haar

2e Prijs schrijfwedstrijd: Iliane

1e Prijs schrijfwedstrijd: Femke

mysterieuze, bijna filmische verhaal onder de titel 'De nieuwe revolutie' de 3e prijs. Iliane liet een of ander fantasiemonster haar school bezet houden. Grote en kleine dorpelingen bleven daarom uit de buurt, want ze waren doodsbang opgegeten te worden. Zij kreeg de 2e prijs met haar verhaal zonder titel.

De winnares van de 1e prijs bracht leven in de brouwerij. Toen Saskia de naam Femke noemde, stond ze wild enthousiast op en rende naar voren. Onder de titel 'Het mysterie van de capsule' (zie pagina 36) had zij in vlotte dialogen pesten op school op een originele manier aan de orde gesteld. Zij verdiende met recht de hoofdprijs, temeer daar zij een blijvend actueel onderwerp heel goed heeft verwoord.

3e Prijs schrijfwedstrijd: Jocelyn

De volwassenen

De 10 inzendingen omschreef Saskia als volgt: “Het zijn veelal verhalen vol nostalgische herinneringen aan het opgroeien in ons dorp. We merken wel dat het voor veel schrijvers moeilijk was om er een echt verhaal van te maken, maar het geheel geeft een mooi tijdsbeeld. Uit alle verhalen spreekt een enorme liefde voor het dorp: een paradijs om op te groeien en te wonen”.

Medejurylid Saskia Schinck van de Godard Stichting reikt de prijzen uit

De 3e prijs (zie pagina 48) kwam terecht bij het duo Kees Hageman en Christine Vincquier. Kees vertelde, Christine heeft er een voor hem mooi persoonlijk verhaal van gemaakt. In “Toen was het koninginnedag” denkt Kees terug aan het feest van 30 april 1955. Hij wilde heel graag eens een keer een prijs winnen met zijn versierde autoped.

De 2e prijs gaat ook over het koninginnefeest. (zie pagina 25) De kermis speelde zich vroeger af op de oprijlaan van het kasteel. In het verhaal ‘Kermis in Nederhorst den Berg’ beschrijft AnnaMarie ten Haken heel beeldend, vol humor hoe zij zo’n feestdag in de jaren ’50 heeft beleefd. Ze herinnert zich zelfs dat ze in het verleden bij de behendigheidspelletjes een eerste prijs had gewonnen! Ze beschrijft die trofee heel nauwkeurig in haar verhaal.

AnnaMarie was een blij kind. Dat blijkt uit het slot. “Nadat onze dubbeltjes op waren gingen we tevreden met moeder naar huis”.

De 1e prijs (zie pagina 34) kwam nou net terecht bij iemand die aangaf dat een verhalenwedstrijd niets voor haar was. Ze ging toch maar meedoen. Zij schotelt haar lezers in een kort bestek allerlei beelden voor uit de vroegere, omgeving van ons dorp, dat toen volop in ontwikkeling was. Adri moet een kordaat, niet bang aangelegd meisje zijn geweest. Dat blijkt uit de passage waarin ze beschrijft hoe haar invalide broer met rolstoel en al wegzakt in het moeras. Henk en zij genieten volop van alles wat het dorp in die jaren aan avontuurlijk ingestelde jongeren biedt. Met haar verhaal ‘Opgroeien in Nederhorst den Berg’ verdiende zij met algemene stemmen deze hoofdprijs. Ze was niet aanwezig, maar haar vriendin Geesje van Lent-Bennink, nam de prijs voor haar in ontvangst. De winnares woont in Bodegraven.

De lezing van professor Herman Pleij

De luchtige manier waarop hij probeert de belangstelling voor geschiedenis te wekken bij een breder publiek, trekt veel mensen aan. Ton Kuijs heeft Herman Pleij kunnen strikken om aan ons jubileum door middel van een lezing extra kleur te geven. Pleij heeft een aantal boeken geschreven waarin hij op beeldende wijze de lezer meesleept in de denk- en belevingswereld van de mensen binnen een bepaald tijdperk van de geschiedenis. Ze zijn vooral lezenswaardig, omdat hij op zijn bekende, unieke humoristische schrijfstijl facetten van de samenleving naar boven haalt, die tot nadenken stemmen.

Pleij is met emeritaat. Hij was hoogleraar historische Nederlandse letterkunde aan de universiteit van Amsterdam. Pleij is tevens een begenadigd spreker, die op ongedwongen, ongeëvenaarde wijze ingewikkelde onderwerpen

Herman Pleij wordt uitgenodigd

voor een breder publiek begrijpelijk over kan brengen. Zodoende bleef de zaal drie kwartier lang geboeid naar hem luisteren. Hij ondersteunde zijn betoog steeds met allerlei anekdotes, die hij dan weer afsloot met 'dat is weer een ander verhaal'. Herman Pleij haalde voor ons alles uit de kast om zijn gehoor enthousiast te maken voor het oppakken van lokale en orale geschiedenis. Een samenvatting van zijn relaas, waarin hij probeert amateurhistorici binnen ons dorp daartoe aan te zetten, vindt u verderop in ons tijdschrift.

De onthulling van twee gerestaureerde, keramische tegeltableaus

Initiatiefnemer Ton Kuijs nam plaats achter het kathedor om in het kort iets over het leven van de maakster, keramiekkunstenares Nenna Ubink-Schelvis (1927-1995) te vertellen. Zij had haar atelier naast haar woning aan de Mauvelaan. Hij pluisde haar levensloop via haar familie uit. Nenna heeft zelfs aan aardig wat dorpelingen jarenlang les in de keramiekkunst gegeven. Zij mocht deze tableaus ontwerpen in opdracht van de gezamenlijke Bergse

wasserijen, jarenlang een toonaangevende industrie binnen het dorp. Haar schepping sierde vanaf 1984 een wand in de raadsaal van het vergrote en verbouwde gemeentehuis. De tableaus laten de ontwikkeling van het wasserijwezen zien vanaf het wassen met de hand, tot aan de volledig fabrieksmatig computergestuurde verwerking van de vuile was.

Bij de sloop van het gebouw in 2019 schonk de gemeente Wijdemerem de tegels, die muurvast aan een stuk binnenmuur vastzaten, aan de Historische Kring.

Desiree Ubink leidt de onthulling in

Het is zover. De keramiektableaus worden aan het publiek getoond

De tegeltableaus zijn hier te zien tijdens de uitreiking van een Koninklijke Onderscheiding. Hij is voor Jan Baar, de tot aan zijn overlijden onvermoeibare aanjager van de Historische Kring

Koen Hoetmer heeft er voor gezorgd dat het kunstwerk van Nenna op de dag van het 35-jarig bestaan van deze vereniging aan het dorp teruggegeven kon worden. Suggesties voor een mooie plek juicht de Kring toe.

Het moment 'suprême'

Ton nodigde daartoe Desirée Ubink uit, nicht van Nenna, om naar de microfoon te komen. Zij vertelde in haar inleidende praatje dat ze altijd graag naar haar oom en tante in Nederhorst den Berg ging. Ze kon bij allebei, figuurlijk gesproken, een potje breken, maar het beste opschieten met oom Willem, een leraar geschiedenis. Desirée vond het een eer dat ze door de Kring was uitgenodigd om dit door

Petra, Agnes, Wil en Corry verzorgden het publiek

haar tante ontworpen kunstwerk opnieuw in zicht te brengen. Na dit gezegd hebbend mocht ze samen met de wethouder van cultuur het doek van de op het toneel geplaatste, loodzware plateaus weghalen. De zaal beloonde haar met applaus, want wat er tevoorschijn kwam was meer dan het aankijken waard.

Dat gold ook voor de aan de zijkant bij het raam geplaatste vitrine. Tineke Hoetmer, een vriendin van Nenna, had daarin de van haar vriendin geërfde keramische kunst voor het publiek tentoongesteld. Over belangstelling had ze niet te klagen, vooral de cel- list en de zwaan trok aller aandacht.

De met kunstige keramiekstukken van Nenna Ubink gevulde vitrine, beschikbaar gesteld door Tineke Hoetmer

De afronding van de middag

Iedereen die dat wilde kon een drankje halen. Gelukkig vonden de meeste bezoekers dat een goed idee. De dames achter de bar maakten overuren. Overal in de zaal stonden de blijvers met een glaasje in de hand geanimeerd na te praten. Links en rechts hoorde je dat het een geslaagde middag was geweest. Goed voor de saamhorigheid! Op naar het 40-jarig bestaan. Wie doet er mee? Na de oorlog hadden we de vijftigers (dichters). Onder de huidige vijftigers moeten er in Nederhorst den Berg toch wel een paar zitten, die de kar der dorpsgeschiedenis naar de toekomst kunnen trekken? ■

Foto's: Jan W. Leijhorst

De kermis in Nederhorst den Berg

Daar stonden we dan! Vol spanning wachten op wat ging komen. Alle scholen van ons dorp keurig opgesteld op het grindpad voor de grote katholieke kerk. In je ene hand een zuurstok en de andere een vlaggetje. Je naamkaartje aan een touwtje om je nek.

Crescendo speelde gezellige muziek en liep voorop aan de lange stoet die langzaam in beweging kwam. Over de klapbrug van de Ree vaart liepen we naar de burgemeester voor het gemeentehuis. Van zijn toespraak begrepen wij niets, maar hij eindigde met hoera, hoera, hoera. Dat was voor ons hilarisch. De burgemeester sprak met zijn onmiskenbare rollende “r” en dat was voor ons elk jaar weer lachen natuurlijk.

Lopend langs de winkel van kruidenier Snel, waar prachtige prijzen in de etalage stonden uitgesteld. Je zocht alvast je prijs uit welke je wilde winnen bij de spelletjes op het weiland van boer Verweij net voor het kasteel. Maar eerst op de kermis kijken. De muziek van de zweefmolen hoorden we als eerste en hoe dichterbij we kwamen, hoe meer muziek. We keken onze ogen uit. De zweefmolen, de kindermolen met de paardjes en natuurlijk de ballengooi en touwtjetrok tenten.

Met de bonnetjes die we hadden gekregen kon je gratis in meerdere van deze geweldige attracties en uiteindelijk ook nog een ijsje halen.

Op tijd naar de speelweide, want als je niet op tijd aanwezig was, kon je niet meedoen. Daar waren de prijzen toch te mooi voor. Spelletjes als vlaggetjes in de stoof steken en zaklopen waren gelukkig op leeftijd ingedeeld. Ik was snel en behendig en won elk jaar wel een

prijs. Deze keer zelfs de eerste prijs. Een uitklapbaar naaikistje op pootjes in blankhout met rode dwarslatjes en knopjes. Dat was aan mij wel besteed. Ik was altijd met lapjes en naald en draad bezig.

’s Middags moest je voor de attracties gaan betalen. Nadat onze dubbelletjes op waren, gingen we tevreden met moeder naar huis.

Wat een geweldige dag was Koninginnedag toch altijd weer. ■

AnnaMarie ten Haken

Na de speech naar de timmerwerkplaats waar de timmermannen de witte ballonnen aan het opblazen waren. Als iedereen een ballon had gekregen en het adreskaartje eraan zat, mochten we deze tegelijk loslaten. Natuurlijk was er een aantal al vandoor. Meerdere ballonnen bleven in de boom langs het water hangen, maar de meeste gingen toch hoog de lucht in. Nu maar afwachten wiens ballon het verste kwam, want daar kreeg je een prijs voor!

Gauw zoeken waar je moeder was en dan naar het kasteel waar de kermis was. Spannend!

Het bevragen van het eigen verleden: Nostalgie of noodzaak?

Herman Pleij

Onderzoek naar lokaal en eigen verleden (ook wel 'ik-geschiedenis') is nooit klaar. Elke generatie stelt weer andere vragen, die door de eigen tijd ingegeven worden. In mijn Lagere Schooltijd gedurende de jaren vijftig werd gememoreerd hoe rampzalig het verlies van 'onze' gebiedsdelen in de Oost toch wel was.

Daar ik op de Multatuluschool in Hilversum zat, kreeg deze ramp nog wel een verlicht accentje. We hadden het zelf verprutst door de schandalige uitbuiting van de inlanders, in plaats van ze tot ons niveau te verheffen. Maar over de gerechtvaardigde zelfbevrijdingsoorlog hebben we nooit iets vernomen.

In de jaren zeventig onderzochten we aan de universiteit de positie van de vrouw in de Middeleeuwen en de herkomst van taakverdelingen in het gezin zoals die in de literatuur van die tijd geadverteerd en bespot werden. Nu zijn het vragen over milieu en klimaat, geopolitiek, asielzoekers en de kloof tussen arm en rijk die op het programma staan – ook en juist in de cultuurhistorische vakken, immers daar worden mentaliteiten zichtbaar die vooral in literatuur en kunst aangemaakt zijn.

Nieuwe vragen door toekomstige generaties laten zich raden, maar kiezen mogelijk de koers van wat nu het motto van de Maand van de Geschiedenis is: Eureka! Die kreet kan inspireren tot de vraag: kunnen eelingen de loop van de geschiedenis ingrijpend veranderen? Daarvoor is al een bedding geschapen door de sterk toenemende belangstelling voor biografieën.

Op welke terreinen en hoe kunnen nu lokale (amateur-)historici bevredigend werk verrichten voor de gemeenschap en voor henzelf? In vele gemeenten zijn nog restanten aan te treffen van 19de-eeuwse (of oudere) winkelhuisjes. Die zijn nogal eens in-

grijpend verbouwd en hebben niet zelden een huidige bestemming die tot veel nostalgie aanzet. Maar ooit waren dit winkeltjes die een dorp als een soort pensioenvoorziening voor bejaarden had ontworpen. Daar hoorde dan gedwongen winkelnering bij voor de hele gemeenschap. Gemeenten streefden er van oudsher naar om zo autonoom mogelijk te zijn en werkelijk alles in eigen hand te houden. Dat kon dan wel fraaie voorbeelden van saamhorigheid geven en aanzetten tot nostalgie maar remde tegelijkertijd de economische vooruitgang en andere vernieuwingen op centraal niveau.

Verder is het markeren van nog zichtbaar of ooit zichtbaar geweest verleden van groot belang, aangenomen dat men het eens wordt over wat een dergelijke behandeling verdient.

De typisch lokale initiatieven om met ‘struikelstenen’ joods verleden zichtbaar te maken, grijpen verrassend snel om zich heen. Maar waarom pas nu, zo’n tachtig jaar na de Holocaust?

Belangrijk werk op lokaal niveau kan ook verricht worden aan de hand van ‘oral history’. De Tweede Wereldoorlog en de Indonesische Vrijheidsstrijd liggen nog net binnen bereik. Krasse 90-jarigen (en zelfs nog ouderen) kunnen bevraagd worden naar hun herinneringen hieraan. Maar ook getuigenissen van hun (klein)kinderen die mogelijk veel meegekregen hebben van de (groot)ouderlijke ervaringen en trauma’s. Maar wat zijn zulke herinneringen waard? Iedereen kan weten dat deze in de loop van het eigen leven geromantiseerd worden, gerationaliseerd en voorzien van causale verbanden die moeten verklaren hoe de verteller de persoon van nu geworden is. Hoe men zichzelf ziet als product van tijdsomstandigheden is zeker waardevol. Die ervaringswerkelijkheden van anderen kunnen we met elkaar vergelijken en ook analyseren met behulp van andere bronnen. Daaruit doemen ten slotte collectieve en individuele mentaliteiten op, die grote ontwikkelingen op ruimere schaal helpen verklaren.

‘Zwarte bladzijden’ verdienen meer aandacht, juist op het lokale niveau waar geschiedschrijving van het eigen verleden wat gauwer tot trotse zelfverheffing leidt te midden van nabijgelegen locaties.

Tegelijkertijd schuilt er iets ongemakkelijks in het verkennen van fout verleden, zeker als het om recentere geschiedenis gaat.

Maar altijd is het zaak om een aan de kaak gesteld verleden op grond van huidige overtui-

gingen vervolgens niet uit te wissen, maar eerder te markeren en toe te lichten. Wij spreken niet meer van een ‘Hottentot-meisje’ zoals het onderschrift van een schilderij uit de 19de eeuw in het Rijksmuseum luidt. Die naamgeving van toen verwijst naar destijds gangbare opvattingen over raciale minderwaardigheid (iemand die maar wat stamelt in plaats van duidelijk spreken). Maar verwijder dat bordje niet, doch zet er een verklaring als deze naast: zo oordeelde men in de 19de eeuw, en dat moeten we weten om de ontwikkelingen naar nu beter te kunnen begrijpen.

Bijgevolg mag duidelijk zijn dat lokale geschiedschrijving natuurlijk best de honger naar nostalgisch verleden mag voeden, maar dat deze een nog veel gewichtiger doelstelling hoort te hebben: zonder inzicht in het verleden valt het moeilijk het heden te begrijpen en is het vrijwel onmogelijk om wegen naar de toekomst uit te stippelen. ■

Dit is een samenvatting van de lezing van Herman Pleij gehouden op 28 oktober 2023.

Pieter Baron van Reede van Oudtshoorn tot Nederhorst

Claudette Baar

Mevrouw Rini Leurs, al jarenlang penningmeester/ secretaris van de Harmine Wolters Stichting die het kasteel Nederhorst beheerde, stond tijdens een bezoek aan Zuid-Afrika plotseling in de Van Reedestraat in de plaats Oudtshoorn. Schoonfamilie van een inmiddels overleden inwoner van ons dorp, Willy Das, vond in de oostelijke muur van de Grote Kerk in Kaapstad een grafsteen met de naam Pieter Baron van Reede van Oudtshoorn, heer van Oudtshoorn, Gnephoek en Ridderbuurt tot Nederhorst. Uiteraard riep deze naam bij hen de vraag op wat hij te maken had met kasteel Nederhorst en wat deed hij in Zuid-Afrika.

Grafsteen van Pieter Baron van Reede van Oudtshoorn tot Nederhorst.

Wie was Pieter baron van Reede van Oudtshoorn tot Nederhorst, heer van Oudtshoorn, Gnephoek, Ridderbuurt en Drakenburg?

Pieter van Reede zag op 8 juli 1714 als zoon van Barend Cornelis van Reede van Oudtshoorn (1690-1750) en Catharina Cornelia van Eys (1695-1755) het levenslicht in Utrecht, waar hij op 10 juli van hetzelfde jaar in de Catharijne Kerk werd gedoopt. Deze nazaat uit een oud Utrechts adellijk geslacht kreeg een goede opleiding. Hij bracht het tot officier in het Staatse leger van de Republiek der Verenigde Nederlanden.

In augustus 1736 ging hij in ondertrouw met Sophia Catharina Boessens (1720-1791), een officiersdochter waarmee hij samenleefde. Op 18 januari 1741 lieten zij hun huwelijk kerkelijk inzegenen in de Franse kerk te 's Hertogenbosch. Het echtpaar kreeg vijf zoons en acht dochters, waarvan twee niet de volwassenleeftijd bereikten. Zij groeiden allen op in de Kaap, nadat Pieter van Reede daar een functie kreeg bij de Verenigde Oostindische Compagnie (V.O.C.). Enkelens vertrokken vanwege hun huwelijk met een ingezetene van de Republiek terug naar Nederland of gingen naar Batavia wanneer de echtgenoot daar in dienst trad bij de V.O.C.

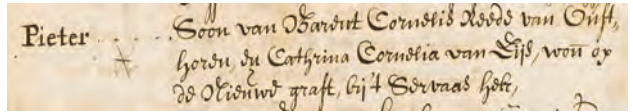
Slechts twee kinderen bleven de Kaap trouw: Adriana Sophia geboren in 1760 bleef tot haar overlijden in 1836 in Kaapstad wonen. En Willem Ferdinand (1755-1822) zou de stichter worden van de dynastie van de Van Reedes van Oudtshoorn in de Kaap. In de Provincie West-Kaap, in het district Tuinroute is zelfs nog een plaats naar de Oudtshoorns genoemd.

Vertrek naar Kaap de Goede Hoop

Pieter van Reede trad in 1741 in dienst van de V.O.C.. Hij vertrok met zijn kersverse echtgenote en hun toenmalige kinderen vanuit Amsterdam met de Duifje naar de Kaapkolonie aan de zuidpunt van Afrika.

Jan van Riebeeck had daar in april 1652 in opdracht van de V.O.C. een verversingspost gesticht, waar schepen op weg naar en van Zuidoost-Azië van drinkwater, vers vlees en groente werden voorzien. Van Riebeeck stichtte een nederzetting om de post zo snel mogelijk zelfvoorzienend te maken en bouwde een fort ter bescherming van de vestiging. Teneinde de zelfvoorzienendheid te bevorderen gaf hij grond aan het personeel van de V.O.C., zogenaamde tuinen 'gardens', die voor de voedselvoorziening moesten zorgen zowel voor de bewoners als voor de schepen die de post aandeden. De landerijen van het V.O.C.-personeel verspreidden zich steeds meer buiten de vesting en namen in omvang toe. De eigenaren woonden veelal in Kaapstad. De leiding over hun bezit lieten ze over aan een blanke bedrijfsvoerder, terwijl het werk op het land door slaven werd uitgevoerd. De meesten van hen kwamen uit Zuidoost Azië en India.

Ook Pieter van Reede kreeg zo land in zijn bezit. De toenmalige gouverneur van de Kaap, Hendrik Swellengrebel deed hem in 1743 een stuk land toekomen. De grond

Doopregistratie van Pieter van Reede.

lag in de vallei van de Tafelberg en kreeg de naam Oudtshoorn Tuin (Garden Oudtshoorn), tegenwoordig onderdeel van de wijk 'Gardens' in het westelijk deel van Kaapstad.

Carrière aan de Kaap

De bewindhebbers van de V.O.C. stelden Pieter van Reede aan tot opperkoopman en tot fiscaal-independent in de Kaapkolonie. Een gecombineerde functie waardoor hij deel uitmaakte van het bestuur van deze nederzetting. Zijn taak bestond uit het opsporen van fraude en particuliere handel die ten koste ging van de handel van de V.O.C. Hij controleerde

St. Catharinne kerk te Utrecht.

Uitzicht op Kaap de Goede Hoop. Maker niet bekend. Collectie Rijksmuseum

en had de verantwoording voor de boekhouding, de correspondentie, de kas, het laden en lossen van bezoekende schepen en de inhoud van de pakhuizen van de vestiging. Elk jaar moest hij verantwoording afleggen door middel van een verslag over het reilen en zeilen ter plaatse aan de Heren XVII in de Republiek. Een moeilijke taak omdat het niet altijd duidelijk was wat nu onder particuliere handel viel en wat niet.

Deze belangrijke functie van fiscaal-independant vervulde hij vooral onder gouverneur Rijk Tulbagh, die van 1751 tot zijn dood in 1771 diende als gouverneur van de Kaapkolonie. Pieter van Reede stond te boek als een eerlijk, trouw, menslievend en rechtvaardig man. Hetgeen leidde tot zijn promotie in december 1760 tot 'secundus' of te wel tweede bevelhebber van het gouvernement, waaraan ook het voorzitterschap van de bestuursraad verbonden was. Deze functie zou hij vijf jaar lang uitoefenen, totdat hij voor verlof terugkeerde naar Holland met achterlating van zijn gezin aan de Kaap.

Hollands intermezzo

Zijn terugkeer naar Holland, om precies te zijn naar Oudtshoorn, vond plaats vanwege het overlijden van zijn oudoom William Ferdinand Cary, Lord Hunsdon (1684-1765). Aan hem had Pieter het beheer over deze heerlijkheid overgedragen toen hij naar de Kaap vertrok. Daar hij ook universeel erfgenaam van zijn oudoom was, als laatste van het ge-

Route VOC-schepen naar de Oost

Grote Kerk, Adderley Street, Cape Town

slacht Oudtshoorn en erfgenaam van de heerlijkheid Oudtshoorn, Gnephoek en Ridderbuurt, moest hij het een en ander regelen.

Hoe was de familierelatie?

De zuster van Pieters grootmoeder, Maria de Vlamingh, was Gertruid de Vlamingh, de grootmoeder van William Ferdinand Cary. Gertruid huwde namelijk de Engelse edelman William Cary, Lord Hunsdon, kaptein in dienst van het leger van de Verenigde Nederlanden.¹⁾

Pieter reisde zonder zijn gezin af naar Holland om zijn zaken aldaar op orde te brengen. Op 25 juli 1766 werd hij feestelijk ingehaald in Oudtshoorn, een dorp dat nu deel uitmaakt van de gemeente Alphen aan de Rijn. Vervolgens verzocht Pieter om zijn ontslag bij de V.O.C. en trad toen uit dienst van de compagnie.

Hij was inmiddels een welgestelde man. In 1768 kocht hij het kasteel Drakenburg bij Baarn, dit bezit maakte dat hij zitting kon nemen in de Staten van Utrecht. Wellicht met het idee om zich hier definitief te vestigen en zijn gezin te zijner tijd te laten overkomen?

Het liep echter anders.

Terug naar de Kaap

Nadat hij had vernomen dat de post die hij het laatst aan de Kaap vervuld had vacant was, die van tweede bevelhebber van het gouvernement, solliciteerde hij opnieuw naar deze functie en werd aangenomen.

Waarop Pieter van Reede opnieuw in dienst trad van de V.O.C. Vlak voor zijn afreis naar de Kaap, kregen de Heren XVII het bericht van het overlijden van gouverneur Tulbagh. Zij benoemden vervolgens Van Reede tot diens opvolger.

Dorp Oudtshoorn. Prent door Dirk Verrijck (1706). Collectie Rijksmuseum

Zo ging Pieter als gouverneur van de Kaap-vestiging op 20 oktober 1772 sloop met de Azië om vanaf de rede van Texel via Portsmouth naar de Kaap de Goede Hoop te varen. Helaas heeft hij de Kaap niet levend bereikt.

Halverwege de reis werd hij ziek, wat hem mankeerde is niet duidelijk. De bemanning en passagiers van de schepen die naar de oost vertrokken liepen allen het risico aan scheurbuik, vlektyfus of andere ziekten te overlijden. Waarschijnlijk trof ook Pieter dit lot. Hij overleed op volle zee op 23 januari 1773 in de leeftijd van 59 jaar.

Wie aan boord op volle zee overleed, werd in zeildoek gewikkeld en met een 'een, twee, drie in Godsnaam' en een gebed van de kapitein overboord gezet. Niet Pieter van Reede, hij

had uit Holland een lijkstaf meegenomen, waardoor hij aan boord gekist kon worden en zo naar de Kaap is vervoerd.

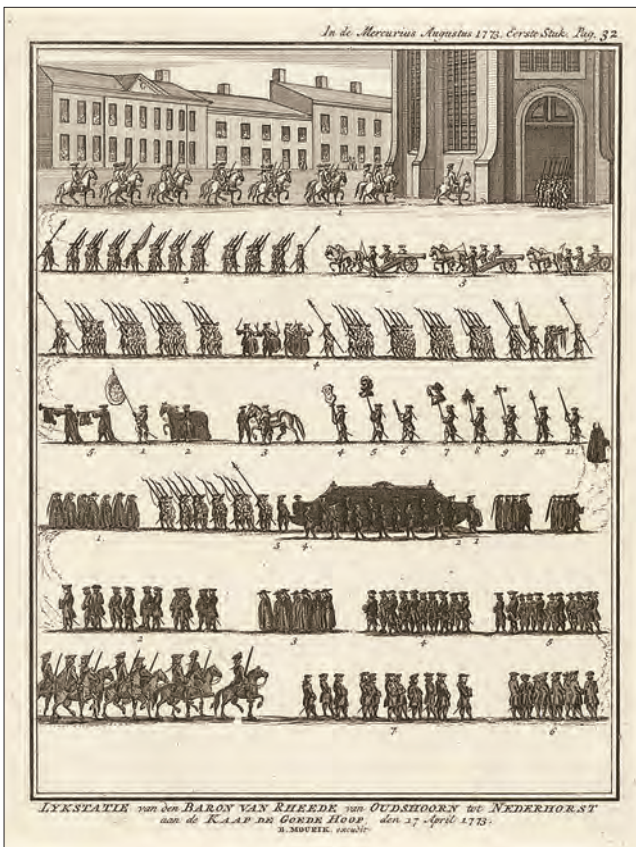
Zou hij indachtig zijn leeftijd een vooruitziende blik hebben gehad? Zijn stoffelijk overschot werd na aankomst op 17 april, met de aan een gouverneur verschuldigde eer begraven in de Groote Kerk te Kaapstad. Een prent waarop zijn lijkstaf is afgebeeld, laat de pracht en praal zien waarmee hij uitgeleide werd gedaan. Nadat dit kerkgebouw in 1841 gerestaureerd en verbouwd werd, is het graf geruimd. De steen die zijn graf bedekte is verplaatst naar de oostelijke muur van de kerk.

Zijn weduwe in de problemen

De familie Van Reede van Oudtshoorn was inmiddels de eigenaar van een van de grootste wijnondernemingen van de Kaap. In 1782, tien jaar na het overlijden van haar echtgenoot, raakte zijn 61-jarige weduwe Sophia Boessens in de Kaapkolonie in opspraak.

Na de dood van haar echtgenoot onderging haar reputatie een ware gedaanteverwisseling: van godsvruchtige vrouw, een voorbeeld binnen de Kaapse protestantse kerk, veranderde die in buitengesloten worden door de samenleving. Ze raakte zelfs haar stoel in de kerk kwijt. Niet haar liaison met een twintig jaar jongere luitenant bracht haar in opspraak, maar het feit dat ze in mannenkleden 's nachts naar het rendez-vous met haar geliefde en een katholiek priester was gegaan, om te trouwen.

De luitenant en de priester gingen er vandoor en de bruid werd onder dwang naar huis gestuurd. Het gerucht dat ze haar erfdeel uit de erfenis wilde halen en het recht eiste om te trouwen, maakte haar tot een uitgestotene in de Kaapse gemeenschap.²⁾

Lijkstafte Baron Pieter van Reede van Oudtshoorn te Kaapstad
Collectie Rijksmuseum

De scherpe patriarchale controle van de bestuurders op het leven van vrouwen in Kaapstad had te maken met de aanzienlijke bezittingen die vooral de weduwen er hadden en de illegale handel vanuit hun huizen in de havenstad. Daarnaast beschikten de V.O.C.-bestuurders over de nodige autoriteit waar het ging om het doorgeven van bezit in belangrijke families bij overlijden van de eigenaar. Zij hechtten veel belang aan het bij elkaar houden van het familiebezit.

Heer van Oudtshoorn tot Nederhorst?

Familiebanden

Pieter van Reede stamde uit de oude Utrechtse adellijke familie Van Reede, die verschillende bezittingen had in de provincies Utrecht en Holland. Barend Cornelis van Reede (1690-1750), Pieters vader, erfde de titel Heer van Oudtshoorn als enige zoon van zijn vader Pieter van Reede (1645-1692) die de titel van Oudtshoorn in 1684 aan zijn naam mocht toevoegen door zijn huwelijk met Maria de Vlamingh van Oudtshoorn.

Een van de voorvaders van Pieter van Reede was Godard van Reede (1588-1648), Heer van Nederhorst, Kortenhoeft, Horsterweerd, Vreeland en Overmeer. De laatste nazaat van Godard van Reede die de heerlijkheid Nederhorst in zijn bezit had was Gerard van Reede tot Nederhorst (1624-1670).

Door het huwelijk van zijn enige erfgenaam en dochter met Hendrik Jacob Tuyll van Seerooskerken kwam de heerlijkheid Nederhorst in het bezit van deze familie. Waarmee de titel Heer van Nederhorst uit de familie Van Reede verdween.³⁾

Titelvoering

Binnen de adel vormde het bezit van een heerlijkheid een belangrijk deel van de welstand van de betreffende familie. Veel edelen waren aangewezen op het bezit van heerlijkheden die voor hen een machtsbasis, inkomstenbron en statussymbool vormden. Bovendien ontleenden edelen vaak hun familienaam aan een heerlijkheid. Dit heeft ongetwijfeld een rol gespeeld bij Pieter Baron van Reede van Oudtshoorn toen hij 'tot Nederhorst' aan zijn naam toevoegde.

Conclusie

Vanaf het ogenblik dat de heerlijkheid Nederhorst niet meer in het bezit van de familie Van Reede was, dus na de verkoop van het bezit in 1757, mag de tak waartoe Pieter Van Reede behoorde, niet meer de titel 'Heer van Nederhorst' voeren. Op de grafsteen van Pieter Van Reede van Oudtshoorn staat 'tot Nederhorst' dus ten onrechte vermeld. Al is de vermelding vast statusverhogend geweest. ■

Oudtshoorn, Zuid-Afrika, twincity of Alphen a/d/ Rijn

Van Reede Street, Oudtshoorn Zuid Afrika

Bronnen

Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek, pag. 1029
www.wikidot.com/wiki/Reede_van_Oudtshoorn-1
 Guleij, Ron en Knaap Gerrit red., Het Grote VOC Boek, Hfdst.3 Zuid-Afrika: Kaap de Goede Hoop pag. 48-65

Noten

- 1) Gemeente Archief Alphen a/d/Rijn, Archief van de notariaten residerende te Oudtshoorn 103.2.01-17; Minuutakten, 1753-1796; Oudtshoorn 3.9.1766.
- 2) Hall, Martin, Archeology and the Modern World: Colonial Transcripts in South Africa and the Chesapeake. London 2000, pag.32-33.
- 3) Krol, J., De geschiedenis van Nederhorst den Berg. Arnhem, 1949, pag. 4.

Opgroeien in Nederhorst den Berg

Adri Oosterbroek

Een echte “schrijver” ben ik niet, dus een verhalenwedstrijd is eigenlijk niks voor mij. Maar hier dan toch een verhaal: Mijn hart ligt nog altijd in mijn geboortedorp waar ik heel veel mooie herinneringen aan heb.

Geboren in de Horstermeerpolder, enkele jaren op de Sniplaan gewoond. Het grootste deel van mijn lagere schooltijd gewoond op het rode dorp. Daarna verhuisd naar de Patrijslaan, toen een nieuwbouwwijk. Uiteindelijk heb ik slechts achttien jaar in Nederhorst den Berg gewoond, maar heel veel avonturen in die tijd beleefd.

De meeste herinneringen gaan over altijd buiten zijn, zwemmen, schaatsen en struinen op het pad. Toen nog niet helemaal af, veel zand, drijfzand, verroeste buizen door het moeras, kleine en grote zandzuigers, verborgen zwemplekjes. Want daar was dan net weer een water gegraven met genoeg zand rondom.

Meer dan genoeg zwemplekken, eerst bij de speeltuinvereniging op de Dammerweg achter de bungalow van Snel. Daar waren twee schommels, wat zand, een familieschommel met tractorzitjes en ome Henkie die de boel in de gaten hield. Aan het eind van het landje stond een bunker. Voor de kleintjes een stuk afgezet met gaas, daar heb ik mezelf leren zwemmen.

Verder een soort houten vlonder waarop een mat was vastgespijkerd, zodat je niet uitgleed. De duikplank. Heel eng om daarvan af te springen. Nog enger, aan de kant van de bunker tussen de lisdodden het water in, om de punt van het landje heen zwemmen en aan de

andere kant, die van de “duikplank”, er weer uit komen. Ook had je voorbij het gaas een klein hoekje tussen wat boompjes waar zand op de bodem was. Daar zwommen heel vaak minuscule kleine visjes.

Later mochten we op het Ankeveense pad gaan zwemmen (het deel wat nu weggezogen is). Daarvandaan kon je de plas oversteken naar een klein eilandje in de Spiegelplas. Ik vond dat wel eng want de plas was diep, dat wisten we allemaal. Dus als ik een oude binnenband van een auto of een bal had durfde ik het water wel over te steken.

Vanaf het eind van de Patrijslaan in Overmeer Noord, was deze plek voor de jeugd goed te zien. De nieuwe Meester Kremerschool zou hier wat later gebouwd worden.

Soms kon je met iemand meevaren. Voor mij was het eilandje een heel avontuurlijke plek. Door al het verplaatsen van zand, hier wegzuigen, daar weer opspuiten varieerde de zwemplekken nogal. Daar waar nu het bruggetje op het pad (over

de oude ijsbaan) is, lag destijds nog geen brug. Wij liepen met een pakketje kleren op ons hoofd gewoon door het water naar de overkant. Dat zal niet heel vaak zijn gebeurd, want elke week veranderde er wel iets op het pad. Dat maakte het zomer en winter tot een geweldige plek.

Aan die overkant had je links een klein nogal ondiep watertje. Daar was heel veel in te zien. Kikkervisjes, salamanders en allerlei plantjes en kleine boompjes. Spannend, elke keer weer iets nieuws, bijvoorbeeld vreemde geluiden die we hoorden. Het gehoemp van de roerdomp noemden wij het geluid van het zwamp, een moeraswezen in onze verbeelding. De koekeek en andere vogels kenden we wel, maar dat vreemde geluid was van een andere orde, dat moest iets geheimzinnigs zijn.

Achter het Rode Dorp lonkte het avontuur voor Adri en haar broer

Over de verroeste buizen door het moeras lopen was ook een spannende bezigheid. Planten als moerasspirea, moerasandijvie, moerasorchideeën, de geur van munt. Het idee dat je verzwolgen kon worden door het moeras maakte dat je soms niet meer durfde te lopen over de buizen, dan ging je maar zittend verder.

We hebben zelfs in onze tuin op de Patrijslaan toen die winterklaar gemaakt moest worden, bij het uittrekken van een oude pol afrikaantjes, een moerasschildpad gevonden. Hoe kwam die nu daar? Meester Bloem van de Warinschool wist heel veel van de natuur, ik zat bij hem in de klas. Dus ik met de schildpad naar hem toe. Hij vermoedde dat het beestje verdreven was door al dat opgespoten zand.

Stoffel heeft jaren bij ons gewoond (ja het was in de tijd van de Fabeltjeskrant). In de winter stond hij op zolder naast de schoorsteen in winterslaap en in de zomer liep hij op een stukje tuin afgezet met gaas. Regelmatig ontsnapte hij en liep dan in de Patrijslaan. Geen probleem, veel minder verkeer en er was altijd wel iemand die hem terug bracht.

Mijn broer Henk zat in een rolstoel samen met de hond Pasja. We gingen samen het pad op, later ook met onze dove dalmatiër Dalmie. Henk wist toen al veel van de natuur.

Ik plukte dan bloemen en grassen die hij aanwees. Thuis pakten we de boeken erbij om uit te zoeken wat de namen waren. Soms wilde hij iets van dichtbij bekijken, dat liep niet altijd goed af. Een grote pol gele dotterbloemen in het moeras zorgde ervoor dat hij met rolstoel en al weg begon te zakken. Snel hem uit de stoel getild, op vaste grond gelegd en de rolstoel uit het moeras getrokken. Ook waren er op een zeker

moment drijvende pontons op dat deel van het Ankeveense pad dat al weggezogen was. Het is maar goed dat mijn moeder nooit geweten heeft dat wij daar met rolstoel en al overheen gingen, het liefst als het een beetje flink waaide. Later kreeg hij een elektrische rolstoel en ging hij zelf het pad op. Soms zelfs zo ver dat ie zonder stroom kwam te staan. Dan moesten we hem gaan zoeken, want waar stond ie. Dat was zwaar terugduwen!

In coronatijd was iedereen flink aan het wandelen en fietsen, ik ook. Op fietsafstand van mijn huis is een prachtig natuurgebied. Ik wist dat daar gezwommen werd. Zomer en winter bleek daar 4 x per week een groep mensen te zwemmen in dat buitenwater, met badmuts en zwemboei. Samen met een oud collega, nu mijn zwemmaatje, zijn we begonnen. Dit wordt alweer onze 3e winter.

En hoe leuk! Vorig jaar heb ik weer in de Spiegelplas gezwommen, dat was wel meer dan 45 jaar geleden!

Bij ons was er negatief zwemadvies. Samen met mijn zwemmaatje zijn we de plas omgelopen en hebben bij het strandje bij de Ballast een duik genomen. Ook dit jaar willen we dit weer doen. En zo is de cirkel weer rond. ■

(Adri woont tegenwoordig in Bodegraven)

Het mysterie van de capsule

Femke

“Melissa! Je gaat te laat komen!”

“Mhm, ik kom eraan.”

Melissa loopt de trap af naar beneden.

“Goedemorgen zonnestraaltje.” De moeder van Melissa zet een bord voor Melissa’s neus.

“Heb je lekker geslapen?” Melissa pakt een croissant uit de kast “Ja prima.” Ze snijdt de croissant open en pakt de jam.

“Kom op, eet even door! Je gaat te laat komen.” “Ja, ja ik ga nu weg.” Ze propt de croissant in haar mond en loopt de voordeur uit. “Dag schat, veel plezier op school!”

Melissa fietst de wijk uit, en daar staat haar beste vriendin Carla al op haar te wachten. “Waar bleef je nou?” vraagt Carla geïrriteerd. “Sorry, ik had me verslapen.”

Ze fietsen het schoolplein op, De directrice, Mevrouw Melgers staat met een gruw gezicht te wachten, er loopt een traan over haar gezicht heen. Iedereen staat in groepjes te praten, Melissa en Carla lopen naar hun vrienden.

“Waar is Cas?” vragen Melissa en Carla.

“Weten we niet.” zegt Kevin.

De bel gaat, iedereen loopt naar binnen naar hun klas. De juf van Groep 7/8 staat te wachten, er loopt een traan over haar gezicht heen. Iedereen gaat zitten, er wordt gefluisterd en gekeken.

“Goedemorgen groep 7/8.”

De juf van groep 7/8 is nooit zo serieus.

“Jullie mogen mij even volgen naar de aula.” Iedereen staat op en loopt achter de juffrouw aan. Eenmaal in de aula gaat iedereen zitten, er wordt gefluisterd en gekeken naar Mevrouw Melgers die op het podium staat.

“Jullie vragen jullie vast af waarom jullie hier nu zijn,” ze snikt, “gister is onze lieve vriend, klasgenoot en zoon Tim overleden.”

Ineens is het stil in de aula. Melissa en haar vrienden beginnen te huilen. Carla en Melissa zijn sprakeloos, er loopt een traan over hun gezicht heen. Zelfs Lucas en Kevin laten een traan ontsnappen. De juffrouw staat op en

neemt de kinderen terug mee naar de klas. De rest van de dag is iedereen stil.

“Nou, jullie mogen nu naar huis, maar eerst,” ze kijkt de klas rond, “houden we een minuut stilte om ons respect naar Tim te tonen.”

Iedereen is stil. Pas als de minuut om is staat iedereen op en loopt naar de deur.

Melissa en Carla fietsen naar huis, onderweg is het de hele tijd stil. Als Melissa thuiskomt, staat haar moeder vrolijk te dansen in de woonkamer. “Hoi schat, hoe was het op school?” Ze geeft geen antwoord.

“Melissa wat is er aan de hand?”

“Het is Tim, hij is weg.”

Melissa staart verdrietig naar de grond.

“Wat is er met Tim? Ze zet de muziek uit.

“Hij is overleden mama.”

Melissa’s moeder kijkt geschrokken, er loopt een traan over haar gezicht heen.

“Och schatje toch.” Melissa rent naar haar moeder.

“Melissa! Er is bezoek voor je.”

Melissa loopt naar beneden en voor de deur staan Cas, Kevin, Lucas, Carla en Fleur.

“Hey Mellie,” zegt Cas. “Hoi Cassie, Casper.” antwoordt Melissa.

“Wil je met ons naar het kasteel.” Melissa kijkt verbaasd. “Waarom?” vraagt Melissa.

“Een paar dagen voordat Tim overleed, heeft hij een tijdcapsule begraven in de tuin van het kasteel.” Fleur antwoordt, “Oh.”

“Okay ik ga wel mee,” zegt Melissa.

Eenmaal bij het kasteel van Nederhorst aangekomen lopen ze naar de poort.

“Okay, nu zoeken.” Ze begonnen met graven rondom de tuin. “Jongens! Ik heb wat!”

Iedereen rent naar Cas toe. Hij haalt een ijzeren blik uit de grond. “Yes! Dit is hem!” schreeuwt Cas. Hij maakt het open.

Er zitten verschillende items in het blik, een brief, een armband, een snoepverpakking en een heel klein mesje. Hij opent de brief en leest hem voor.

“Beste lezer, als je deze brief leest ben ik overleden. Ik ben Tim en ik word erg gepest omdat ik mezelf ben. Ik heb zelfmoord gepleegd. Het mesje staat voor SH, die snoepverpakking is mijn lievelingssnoep en die armband is een vriendschapsarmbandje. Ik heb hem gekregen van mijn beste vriend Cas. Hij is de beste vriend die ik ooit heb gehad. Dat was het dan.”

Cas krijgt tranen in zijn ogen. Melissa geeft hem een knuffel. Ze lopen naar hun fietsen en fietsen terug.

Ze stoppen bij het vliegtuigmonument en gaan zitten. Tim vond het altijd heerlijk om daar te zitten, lekker in het zonnetje. Ze luisteren naar Tim zijn lievelings nummer.

Ze hebben daar gezeten tot zonsondergang. Daarna zijn ze naar de Spiegelplas gegaan en hebben daar gezwommen. ■

Foto's: Gerard Baar

Cor Knip, een veelzijdige Overmeerder (slot)

Gerard Baar

Een op schrift gezette weergave van een door Ben Hageman gefilmd interview, afgenomen door Frenk Franssen en mijzelf in 2009.

Zijn kleermakersopleiding zou hem zijn hele diensttijd handenvol werk geven. Dat begon al toen Cor vanwege griep als enige in zijn barak op de basis Soesterberg was achtergebleven. Een van zijn maten had Cor gevraagd of hij hem wilde matsen.

Die jongen had met een te hete strijkbout een gat in zijn uniformbroek gebrand. Doordat hij voor Jan en alleman broeken perste, wist de rekrut dat Cor kleermaker van beroep was. Voor onze zieke soldaat was dit klusje een welkome afleiding. Terwijl hij met het herstel bezig was, kwam ineens kapitein Vierkant binnen. Cor sprong op, ging keurig in de houding staan en salueerde. In plaats van hem een uitbrander te geven, complimenteerde de kapitein hem met zijn kundige herstelwerk. Twee dagen later kreeg hij van kapitein Vierkant de opdracht diens uniform in Bussum op te halen, want dat moest speciaal door hem geperst worden. De kapitein was zeer tevreden, maar vond die twee fijne extra plooitjes bij de schouder net even te veel van het goede. Cor heeft 24 maanden zonder tegenzin in militaire dienst gezeten. Hij genoot, naast het onderweg zijn met al die hoge Pieten, ook van alles wat zijn meerderen hem opdroegen.

Een keer gooide hij zijn kont tegen de krib, hij weigerde de pokkenprik, ook na herhaald aandringen van hogehand.

Even terug in de tijd

Uit de vraag waar hij zijn vrouw Riet had leren kennen, bleek dat de vonk was overgeslagen op een van de vele in de hele omgeving georganiseerde tieneravonden. Hij bezocht die altijd samen met zijn zus Geertje. Riet van de Broek komt uit een zanglustig gezin, dat op die avonden geregeld de sterren van de hemel zong. Voor Cor sprong Riet er bovenuit. Desondanks ging het sportgebeuren gewoon door. Cor bleef in Hilversum trainen voor de tienkamp en zus Geertje won de ene na de andere medaille op de 800 meter.

Dat zij niet bang was uitgevallen, liet ze zien op de Overmeerse kermis. Op een tegenover de Loswal met vrachten zand opgehoogd stuk

weiland langs de Overmeersweg, verrezen ieder jaar in augustus de attracties. Naast een zweefmolen en een cakewalk stond er als grote publiekstrekker een soort houten silo, waarin een motor horizontaal langs een steile wand tot aan de rand omhoog kon rijden. Op de vraag wie er mee durfde, stapte Geertje Knip gelijk naar voren. Onder luid gejuich zat ze de hele rit naar het hoogste punt voorop op de motorfiets.

Trainen met zijn zus Geertje

De avond daarna barstte de tent helemaal uit haar voegen, want Geertje meldde zich opnieuw bij de stuntman aan, maar nu ook met haar vriendin Corrie Spruit. Ze wilden maar wat graag samen met de motorrijder mee naar de bovenrand van de loodrechte ronde wand. Na die aankondiging stroomde het publiek massaal toe. De kermisman deed die avond goede zaken. Broer Cor wilde het niet zien, hij vond het maar niks.

Terug in de burgermaatschappij

Voor zijn diensttijd was hij al aangenomen bij modehuis Piet van de Brul. Dit bedrijf had zeven grote zaken in het land. Cor mocht terugkomen, zodat hij het kleermakersvak weer uit kon gaan oefenen. Langzamerhand liep de prijs voor het maken van een kostuum dusdanig op, dat dit handwerk zichzelf uit de markt werkte.

Cor koos eieren voor zijn geld toen het bedrijf een nieuwe chauffeur nodig had. Hij solliciteerde intern, want hij had wel door dat ze graag een couturier kwijt wilden. Zodoende waren beide partijen verguld met deze tussenoplossing.

Cor groeide uit tot spil tussen de vestigingen van de keten. Hij stond, indien nodig, evenzogoed zijn collega's met raad en daad ter zijde. Nu wilde het geval dat de vader van Riet in 's-Graveland een loodgietersbedrijf had, dat onder de naam Birkhoff uit haar jasje groeide, doordat de orderportefeuille van maand tot maand gestaag toenam. De boekhouder gaf zijn schoonvader de raad de vriend van zijn dochter te vragen of die

niet bij hem als chauffeur in dienst wilde komen. Hij kon dan mooi het voor zijn werknemers benodigde materiaal overal heenbrengen. Cor zag dat wel zitten, hij stemde meteen toe. Van jongs af aan was hij al gewend alles aan te pakken wat voorhanden kwam. Bovendien had het kleermakersvak er voor gezorgd, dat zijn handen konden maken wat zijn ogen zagen. Hij leerde o.a. al gauw goten te solderen

In het atelier van Piet van de Brul

en te leggen, wat toch heel specifiek, precies werk is. Daarnaast hielp hij volop mee bij alles wat binnen een loodgietersbedrijf gebeuren moet, zodat Cor van alle markten thuis raakte. Hij heeft toevallig nog meegeholpen met het zink- en sanitairwerk aan en in de woning aan de Fazantenlaan, waar hij na zijn huwelijk met Riet al sinds 1960 woont. Zij hadden geluk, want om in die tijd een huis toegewezen te krijgen moest een span minstens samen vijftig jaar zijn. Bij hen ging die vlieger precies op tijd op!

Zijn leven veranderde

Het atletiekgebeuren stond toen al op een laag pitje, maar ter compensatie voetbalde Cor in het zaterdagelftal van de A.S.V. Avance. De derby van het zondagvoetbal tussen Avance en de RKVBO sloeg hij nooit over.

Dat was een tweemaal per jaar terugkerend gevecht op vaak vreselijk modderige velden, waarover de dorpelingen het hele jaar niet uitgepraat raakten. Voetbal leefde in die jaren enorm, omdat het de enige kijksport binnen Den Berg was. Bovendien riep die match diepe gevoelens op bij beide partijen. Er moest kennelijk een niet te omschrijven eer verdedigd worden. Het had natuurlijk met de verzuiling te maken. Iedereen streed voor eigen parochie. Bij het zomeravondvoetbal van de Overmeerse matrassenfabriek Rivièra ging het er volgens Cor een stuk rustiger aan toe. Voor de werknemers van de bedrijven en de daarnaast opgetrommelde familieleden was dat echte ontspanning. De spelers stonden elkaar niet naar het leven. Net als bij de atletiek of zomaar lekker bezig zijn.

Weer of geen weer zijn trimavond ging altijd door

Een goedmakertje

Bij dakwerkzaamheden was het vroeger het handigst al het overtollige materiaal naar beneden te gooien. Cor had ook wel gekeken of het kon, maar had daarbij dit keer de was aan

Een fotomoment, misschien ter afscheid

de lijn over het hoofd gezien. Die bleek daar wat onder geleden te hebben, zodat de vrouw des huizes niet blij was. Onder de koffie zagen zijn maten dat Cor er wat bedremmeld bij zat. Laat nou die mevrouw de mouw van een jas aan het maken zijn op de naaimachine! Ze zuchtte dat zo iets niet vanzelf gaat. Een van de jongens zei: 'daar helpt Cor wel even bij, die heeft daar verstand van'. De vrouw keek hem daarop hogelijk verbaasd aan. Cor pakte de mouw tussen twee vingers omhoog om te kijken of de ragnaad goed zat. De mouw bewoog niet naar voren en niet naar achteren, dus zat hij perfect in elkaar. Tijdens het werk op dat adres riep de vrouw Cor af en toe van het dak af als ze niet wist of ze het wel goed deed. Aan het ver-

zorgen en bezorgen van het materiaal en het daarbij een handje meehelpen, kwam op zekere dag een einde.

Zijn schoonvader begon een winkel waar de klant van alles kon kopen op het gebied van sanitair, lampen en elektrische apparaten. Cor moest dat allemaal keurig gekleed gaan verkopen. Het ging hem buitengewoon goed af, zodat de winkel van Birkhoff jarenlang goed bekend stond in 's-Graveland en omstreken. Ook na het noodgedwongen sluiten van de winkel. Voor het zover kwam, heeft Cor er in ieder geval zijn 25-jarig jubileum mogen vieren.

Er gaat niks boven beweging

Toen Cor tegen de veertig liep, besloot hij in de nieuwjaarsnacht van 1970 om te gaan trimmen. De eerste keer was hij al doodmoe van het stukje van Overmeer tot het gemaal van de Horstermeer. Hij hield vol, eerst in z'n eentje. Allengs sloten er zich wat mensen bij hem aan. Binnen een mum van tijd was Knip een begrip. Iedereen die mee wilde trimmen, moest op maandag avond om half negen op de hoek van de Fazantenlaan klaar staan. Cor hamerde er wel op dat wie meedeed zich ook op die hoek af moest komen melden. Op een avond kwamen er zelfs een heel stel jonge vrouwen die graag wilden gaan voetballen opdagen. De leider had gezegd: "ga eerst maar eens naar Cor Knip om wat conditie op te bouwen". Diverse handbaldames liepen al een tijdje mee. Cor stuurde nooit iemand weg. Dankzij zijn op jonge leeftijd opgedane ervaring in de atletiek, kende hij een heel scala aan verantwoorde loopoefeningen. Weer of geen weer, Cor hoefde nooit bang te zijn dat er niemand kwam.

Waar trimmen toe kan leiden

Een groep Bergers vatte midden 1979 het plan op om deel te gaan nemen aan het populaire TV programma "Spel zonder grenzen". Ze vroegen

Cor om rond dat "event" een hecht team te smeden. Onder zijn leiding volgden potentiële deelnemers een keiharde training om voor deelname uitverkoren te worden. Het scheelde dat Cor vanwege zijn werk in 's-Graveland niet veel tijd binnen het dorp rondbracht. Hij was een soort outsider.

De zandheuvels achter de in aanbouw zijnde sporthal, in de verder nog niet bebouwde Blijkpolder, boden een ideaal oefenterrein. Het enthousiasme was zo groot dat niemand klaagde dat het of te donker of te nat of te koud was. Cor had ze gewaarschuwd dat hij kattenogen had, zodat niemand er de kantjes af liep, laat staan een rondje spijbelen. Hij probeerde een eenheid te kweken, wat hem langzaamaan ook lukte.

Cor staat trots achter de toonbank. Waarschijnlijk vanwege zijn 25-jarig jubileum

Wanneer een oefening hem niet beviel, riep hij: "jongens (er waren ook dames bij) dit was rond-uit slecht, dat doen we nog een keer". Om elkaar totaal te leren vertrouwen sommeerde hij zijn team op een keer arm in arm op de hurken te gaan zitten. Cor zei: "als ik gá roep, dan gaan we". "Ja, maar daar is water Cor" klonk het uit de groep. Hij antwoordde: "dat maakt niks uit, we doen het ". Het deed hem genoeg dat iedereen

Trainer Cor loopt samen met teamleider Hans Pelster de opnamehal binnen met de mascotte

gewoon meedeed. Ze moesten voor elkaar door het vuur gaan. Hij liet zelfs een groepje oefenen in het met geblinddoekte ogen over een evenwichtsbalk lopen.

De grote dag brak aan

Op 15 februari 1980 stond de groep binnen een mum van tijd startklaar in het Spieghelhuis. Een leadzanger zette een lied in, dat iedereen vervolgens uit volle borst meezong.

Vol goede moed stapte de 'Spel zonder grenzen-equipe' in de bus, die de sporters naar de Rijnhallen in Arnhem

zou brengen. Trainer Cor deelde rijkelijk rozijnen uit. Na de aankomst kon de groep Bergers het meteen goed vinden met de deelnemers uit Goes. Zij bleken na felle strijd als winnaar uit de bus te zijn gekomen. Het team Nederhorst den Berg kon met opgeheven hoofd het strijdperk verlaten. De jury beloonde

hun TV debuut met de sportiviteitsprijs. Hoe het af zou lopen maakte niet uit, feest zou er zijn om twaalf uur 's avonds in het Spieghelhuis. Goes was ook uitgenodigd, omdat er bij hen thuis bijna niemand wachtte. Bij de Ankeveense molen wisselden de buschauffeurs van bus. De bestuurder van de Goeserbus stapte over in de Bergse bus, zodat de spelers hem de weg naar het feestlokaal konden wijzen. Een zee aan mensen verwelkomde de teams. Het feest duurde tot vijf uur in de morgen! Cor vertelde dat het leek alsof hij in die nacht (hij liet met zijn hand de afstand zien) zo'n end boven de grond stond. Zou hij dat stiekem van zijn kanaries afgekeken hebben? Maar dat is weer een ander verhaal.

Het gevolg

Cor had de smaak te pakken. Hij organiseerde zelfs een kleine triatlon. Die begon met zwemmen in de polder van Venneman, daarna op de

Een van de trainingen in het donkere duinlandschap achter de sporthal in aanbouw (nov. 1979)

fiets Ankeveen in de rondte. Vanaf het Horstermeergemaal renden de deelnemers voor het laatste onderdeel naar de Chinees en weer terug. Bovendien was het gevolg van de deelname aan het Spel zonder grenzen, dat het dorp er binnen de kortste keren een jaarlijks terugkerend evenement aan overhield: Zomerspektakel.

De eerste jaren liet het sportief ingestelde bestuur met veel succes dat spel zonder grenzen grotendeels naspelen. Zolang de wijk Blijkpolder en alles eromheen in aanleg was, vormde dat geen probleem. Er was genoeg zand en water aanwezig om allerlei stunts uit te voeren. In juni 1986 volgde de organisatie Cors' voorbeeld. De eerste kwart triatlon ging van start, een traditie was geboren. Het vermaak dat er een onderdeel van vormde, nam steeds grotere proporties aan. De echte sporters gingen vroeg naar bed.

Cor bleef lang onvermoeibaar

Toch bleef het houden van kanaries zijn grootste hobby. De liefde voor vogeltjes had hij van zijn vader geërfd. Met zijn lievelingsspannetje mozambiquekanaries won hij een keer het provinciale kampioenschap op kleur.

Zelf zocht hij iets groters om over te oordelen, want hij was jarenlang jurylid bij het veldrijden. Om zijn energie kwijt te raken zocht hij zijn heil in computerfietsen. Dat hield in dat je dan in 33 weken 8.000 km moest afleggen. Bovendien fietste hij elf keer de Elfstedentocht. De fanfare liep dan vooruit tot de eerste stempelpost. Het mocht uitdrukkelijk niet in een wedstrijd ontaarden.

Op zekere dag greep zijn zoon in op zijn vaders onbedwingbare prestatiedwang. Hij mocht van hem best meedoen aan de ronde van Noord-Holland, maar niet meer met de 160 kilometer. Hij vond honderd meer dan genoeg.

De verdedigers van de Nedderhorst den Bergse eier vereniging

Allengs nam de drang naar de horizon wat bij hem af. Maar hij kon terugkijken op mooie tochten in landen als Hongarije en Oostenrijk. Die tochten langs de Donau stonden nog in zijn geheugen gegrift.

Zijn kanaries hielpen hem over het moeilijke punt heen, dat dat alles voor hem lichamelijk niet meer mogelijk was. Hij stierf in 2010 na een welbested leven. Hij verdiende het om weer even naar voren gehaald te worden. ■

Cor dacht in het begin: "Wat moet ik in dit knollenland". Maar hij heeft mooi wel 11 keer meegedaan aan de Elfstedentocht op de fiets

Landelijke Open Monumentendag

Karien Veerman

In heel Nederland kon iedereen in het weekend van 9 en 10 september weer monumenten bezichtigen. In ons eigen dorp was de gelegenheid voorhanden om een bezoekje aan het kasteel te brengen.

Stadsherstel Amsterdam (de huidige eigenaar van Kasteel en Landgoed Nederhorst) had het kasteel en het park voor het publiek opengesteld. In samenwerking met de Historische Kring Nederhorst den Berg werd het een leuke dag voor jong en oud.

Mede door het mooie weer was er een grote toeloop van toevallige passanten (fietsers, wandelaars, mensen die met de boot in de Vecht lagen) maar er kwam bijv. ook een jongetje met zijn moeder eens even kijken waar Sinterklaas nou eigenlijk sliep.

Gestelde vragen beantwoordden gids Ruth van Stadsherstel Amsterdam en Ton van de Historische Kring. Op de bel-etage kon iedereen genieten van een doorlopende dia- en filmvoorstelling met veel oude foto's van Nederhorst den Berg, verzorgd door Frank, Teus en Herman.

Op het kasteelterrein verstrekten Corrie, Wil, Teus en Karien van de Historische Kring informatie vanuit een gezellig aangekleed kraampje.

Het was een gezellige drukte in en rondom het kasteel. Ruim 450 mensen van diverse pluimage hebben van de gelegenheid gebruik gemaakt en namen op deze zonnige dag een kijkje in en om het kasteel. Veel mensen wilden nou eindelijk wel eens zien hoe het kasteel er van binnen uitzag, maar er was ook veel belangstelling voor de nog te realiseren appartementen in het kasteel.

Cees en Herman konden de bezoekers alles vertellen over het park en het kasteel. De muzikale aankleding was in handen van Herman en Armand Schilder.

Mede dankzij het vele praktische werk van Koen en Hans en spin in het web Ans konden we, in de schaduw onder de eeuwenoude bomen in de oprijlaan, napraten en terugkijken op een bijzonder geslaagde dag. ■

Bezoek aan Van Brants Rushofje en Luther Museum

Afgelopen zaterdag, 15 april, togen een aantal leden van de HKN naar Amsterdam om op de Nieuwe Keizersgracht een bezoek af te leggen aan het Van Brants Rushofje en het Luther Museum. Op de laatste locatie werden we in de kerkzaal (voormalige eetzaal) ontvangen met koffie en koek, waarna de helft o.l.v. de heer Donga, regent van het hofje, vertrok naar het hofje en de rest in het museum bleef voor een rondleiding aldaar door de museumdirecteur.

Claudette en Gerard Baar

De kerkzaal, de voormalige eetzaal van het uit 1772 daterende Evangelisch-Luthers Oude Mannen- en Vrouwenhuis, speelde een belangrijke rol speelde bij de opvang van armen, ouden en wezen van de Lutherse gemeente in Amsterdam. Deze Lutherse gemeente is aan het einde van de 16e eeuw gesticht. In de 17e eeuw groeide de Lutherse gemeenschap uit tot circa 20% van de Amsterdamse bevolking, vandaar

Verzameld voor het Luthermuseum

dat vele gebouwen in de stad aan hen herinneren. De aula van de Universiteit van Amsterdam was eens hun kerkgebouw, maar nadat deze te klein werd bouwde de gemeenschap de Ronde Lutherse Kerk aan het Singel.

Het Luther Museum laat het verhaal zien van de ontwikkeling van een nieuwe geloofsgemeenschap met een eigen wijze van geloven en veel zorg voor elkaar. Dit komt ook tot uiting in het tentoongestelde: In de oude eetzaal treffen we persoonlijke informatie over enkele voormalige bewoners, hoe het huis bestuurd werd maar ook afbeeldingen van diverse gebouwen in de stad. Uiteraard zijn er verwijzingen te zien naar Luther alsmede diverse afbeeldingen en attributen met betrekking tot de Amsterdamse Lutherse geloofsgemeenschap. Bovendien beschikt het museum over vele avondmaalstelen van niet meer bestaande kerken uit diverse Nederlandse kerkgemeenten.

Voorzitter Ton Kuijs heeft zojuist beheerder Donga van het Brants Rushofje een kleinigheid overhandigd

In de muziekzaal van het Luthermuseum

Ze worden bij bijzondere gelegenheden opgepoetst en gebruikt. Interessant was het om te horen dat diverse Lutherse gemeenten - verspreid over de hele wereld - vanuit Amsterdam gesticht zijn.

Het gebouw doet sinds 2014 geen dienst meer als bejaardenopvang. In de kerkzaal worden nog wel diensten en ook concerten gehouden. Het grootste gedeelte van het gebouw is verbouwd tot appartementen. Deze zijn te huur en de opbrengst komt ten goede aan het museum.

De zorg voor en betrokkenheid bij haar gemeenteleden komt ook tot uiting in het initiatief van Van Brants om op diverse manieren de Lutherse Amsterdamse gemeenschap financieel te steunen. Deze Amsterdammer, wiens ouders uit Ostfriesland kwamen, is rijk geworden van de handel op het Oostzegebied en met name op Rusland. Tevens speelde hij een belangrijke rol als wapenkoopman in de oorlog tussen Zweden en Rusland. Maar ook

zijn diplomatieke kwaliteiten brachten hem de vriendschap met de Russische Tsaar, Peter de Grote.

In 1731 kocht hij een stuk grond aan de andere kant van de Amstel dat ter beschikking kwam na de uitbreiding van de grachtengordel. Hij wilde hier een hofje stichten voor 'behoefte' vrouwen boven de 50 jaar, zoals weduwen zonder kinderen en ongetrouwde juffrouwen. Het waren vrouwen die zich moeilijk alleen konden handhaven in de stad. Het verblijf in het hofje was niet gratis. Ze moesten nog wat inkomsten hebben, veelal uit naai- en borduurwerk en ook zelf bed, beddengoed en wat meubilair meebrengen. Bovendien moest elke bewoonster over twee personen beschikken die voor haar borg konden staan in geval van ziekte of verlies van inkomsten.

Andere eisen waren dat ze minimaal tien jaar in Amsterdam woonden en voorgedragen moesten worden door de regenten van het

hofje of door Lutherse predikanten. Bovendien moesten ze minstens zes jaar lidmaat zijn van de Lutherse Gemeente Amsterdam. In tegenstelling tot de armenhuizen hadden deze vrouwen meer privacy. Ze woonden niet in slaapzalen maar met z'n tweeën, eentje boven en eentje beneden in een klein huisje. Deze huisjes waren aan elkaar gebouwd rondom een binnenplaats. Het ontwerp van het Van Brants Rushofje is van de Franse architect Daniel Marot. Op 20 mei 1732 legde Christoffel van Brants de eerste steen. Hij heeft helaas het hofje niet afgebouwd gezien want hij stierf voor het einde van dat jaar. In 1733 is het hofje in gebruik genomen. Kort voor zijn dood stelde Van Brants de reglementen op voor het beheer en bestuur van het hofje. De oudst dienstdoende predikant van de Lutherse Gemeente van Amsterdam was de regent van het hofje, bijgestaan door twee ouderlingen.

Een huismeesters echtpaar, een zogenaamde binnenvader- en moeder, woonden op het hofje. Zij regelden de dagelijkse gang van zaken en vormden de verbinding tussen de bewoonsters en de regenten.

In de tweede helft van de twintigste eeuw waren er geen gegadigden meer voor het hofje. Er ontstond leegstand, zodat in 1984 een begin gemaakt werd met het huisvesten van vrouwelijke studenten.

Na wijziging van de statuten mochten er na 1986 ook mannelijke studenten wonen. Er is daarna nooit meer leegstand geweest. De kandidaat-bewoner wordt echter pas na een ballotage-gesprek toegelaten. De regentenkamer is in haar oude luister hersteld. teruggebracht

De binnenplaats van het Brants Rushofje

en bevat verschillende stukken van cultuurhistorische waarde. Geliefd is de stoel waarop Tsaar Peter de Grote heeft gezeten, bezoevende Russen willen hier allemaal op plaatsnemen.

Heel veel informatie voor de deelnemers aan de excursie op deze welbestede morgen aan de Nieuwe Keizersgracht in Amsterdam, met dank aan de rondleiders en de organisatrice Ans Baar. ■

Toen was het Koninginnedag

Als geboren en getogen Berger zijn mijn beste jeugdherinneringen verbonden met het vieren van Koninginnedag. Ik wil jullie meenemen naar dertig april 1955, toen ik negen jaar was en Juliana de koningin.

Het is mooi weer, ik heb lang naar deze dag uitgekeken en mijn autoped kleurrijk versierd. Ik haast mij naar de Jozefschool in mijn beste plunje. Alle kinderen worden uitgedost met een oranje sjerp voor de jongens en een grote dito strik voor de meisjes. We krijgen elk een ballon met een kaartje waar onze naam op staat en klemmen het touwtje goed in onze hand.

Onder begeleiding van muziekvereniging Crescendo trekken we in een feestelijke optocht langs de Reevaart. De School met Den Bijbel (toen gelegen bij de gereformeerde kerk die verbouwd is tot woningen) en de Warinschool sluiten bij ons aan. Over het bruggetje gaat de stoet naar het Oud Gemeentehuis waar we een aubade brengen aan de burgemeester, baron van Harinxma thoe Slooten, de vertegenwoordiger van de koningin. Plechtig wordt het Wilhelmus gespeeld en gezongen. Iedereen klapt in de handen. We laten onze ballonnen los voor de wedstrijd, ik hoop dat de mijne het haalt tot Engeland of Duitsland en niet in de bomen blijft hangen.

Daarna gaan we naar het plein bij de RK kerk om met onze versierde fietsen en autopeds te defileren voor de jury. Ik ben nog nooit in de prijzen gevallen en heb deze keer extra mijn best gedaan met rood-wit-blauw crêpepapier en hyacinten. Vandaar gaan we naar het feestterrein bij het kasteel waar de kermisattracties verlokkelijk staan te blinken tot de opening om elf uur.

De kermis is wat kleiner dan heden ten dage zonder lunapark of botsauto's, maar er zijn leuke schommelschuitjes, zweefmolens, een schiettent, een touwtjestrektent. Crescendo verzorgt de ambiance met o.a. trompetten en trommels.

Even naar huis voor de lunch. Na het eten kleden we ons om in witte korte broek en shirtje van de gymnastiekverenigingen Oio en Des. We hebben ijverig geoefend voor de opvoering op het grasveld bij het kasteel want we willen onze ouders niet teleurstellen. Ik herinner mij vooral de oefeningen op de bok en het paard, alsook de strenge discipline van onze Bussumse gymleraar. Ongewenst gedrag werd niet getolereerd!

Na een geslaagd optreden is de spanning nog niet voorbij. Om zeventien uur worden alle kinderen verwacht bij café Bornhijm (nu het Chinees restaurant). Daar horen ze wie de mooiste versierde tweewieler heeft en volgt de prijsuitreiking door de burgemeester. Ik luister met volle aandacht. Eerste prijs ... tweede ... het einde nadert. Last but not least, mijn autoped is bij de winnaars en trots neem ik mijn prijs in ontvangst: een biljet van één gulden! Deze dag kan niet meer stuk. ■

*Kees Hageman (verhaal)
Christine Vincquier (tekst)*

VERKRIJGBAAR BIJ DE HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG

Themanummers van WERINON:

- Van blekerij tot wasindustrie. (1992) € 2,50
Onderwijs in Nederhorst den Berg. (1994) € 2,50
Petersburg – Een verdwenen buitenplaats. (1996) € 3,00
Nederhorst den Berg Speciaal. (2001) € 3,00
Religieus Erfgoed – Geloven in monumenten. (2005) € 5,00
De Willibrordkerk door de eeuwen heen. (2008); uitverkocht*)
Historische Canon van Nederhorst den Berg. (2009); uitverkocht*)
Parochie H. Maria Hemelvaart – Nederhorst den Berg en Nigtevecht 1811-2011. (2011) € 5,00
Levensboek – Doot ende begraven. (2016) € 5,00
De Adellijke Stichting van Nederhorst den Berg in de vroege Middeleeuwen. (2021) € 5,00

WERINON:

Losse nummers. (indien voorradig) € 3,00

Boeken:

- Nederhorst den Berg tijdens de oorlog. *Willy van Deutekom e.a.* (1986) € 1,00
Om het vriespunt – 100 Jaar IJclub Nederhorst den Berg 1902-2002. *Jan Baar.* (2002) € 5,00
Warinschool 1881-1981 – Honderd jaar Christelijk Onderwijs te Nederhorst den Berg. (1981) € 2,50
Nederhorst den Berg – Tussen Vecht en Eem. (1993) € 7,00
De Brug – Een eeuw wijzer. (1999) € 1,00
Het gemeentehuis van Nederhorst den Berg. *W.J. v. Deutekom/J. Jansen.* (1984) € 1,00

DVD:

- Nederhorst den Berg anno 2001. € 10,00
Nederhorst den Berg 1965. € 10,00
Nederhorst den Berg door de jaren heen. € 10,00
De Willibrordkerk in ere hersteld. € 10,00

*) In te zien/te downloaden via de website: www.historischekring.nl

Streekarchief

Gooi en Vechtstreek (SAGV)

Bezoekadres:

Oude Enghweg 23, Hilversum.

Openingstijden: maandag en
dinsdag 9.00 uur-17.00 uur.

Informatie: telefoon 035-6292646
en www.gooienvechthistorisch.nl

db
dunnebier
www.dunnebier.nl
Nieuw Walden 6
1394 PB Nederhorst den Berg
0294 - 256 200
info@dunnebier.nl

DRUKKERIJ - LOGISTIEKE PROCESSEN - CREATIE - CROSSMEDIA - UITGEVERIJ

Nederhorst den Berg

Historische Kring

